

ՀԱՅԿԱՅԻՆ
ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԱՐԿՈՍ

შინაარსი

ქურონალ „ჯეჯილისა“

I. ჩიტის სიმღერა ლექსი, ვაჟა-ფშაველასი	3
II. ყვავილების გამყიდველნი (მოთხრობა) ნიკო სუციშვილისა	4
III. საღ დაიკარგა ჩვენი ზღარბუნა (გადმოკეთებული) კახ. იმერისა	12
IV. ტობი (თარგმანი) სონა ციციშვილისა	14
V. რა მოხელეა (ხალხური იგავი) — ი. ა — ნისა	22
VI. სამი პეპელა, თარგმანი — ს. მსოხ სანაბაძისა	27
VII. პატარა მოგზაურობა — ანჩილაი	30
VIII. მინდორი მკის დროს — ეკ. გაბაშვილისა	33
IX. შავი მხედრობა, (მოთხრობა მამინ სიბირიაკისა) თარგმ. — შალვა ტატიშვილისა	36
X. პირველი სარდალი რუსეთისა სუვოროვი — გ. წულ- ტუბეჯისა	43
XI. პატარა მკითხველების წერილები	57
XII წვრილმანი: ხალხური ლექსი, აკროსტიხი, ანდაზები, გამოცანები, ჩქარა გამოსათქმელი, უჯრების გამო- ცანა, ანაგრამა, რებუსი და გამოცანის ახსნა	60

ქართული
ენციკლოპედია

საყმაწვილო ნახატიებიანი ჟურნალი

იზარდე, მწვანე ჯეჯილო,
დაპურდი, გახდი ყანაო!..

ი. დ.

№ VI.

წელიწადი მეთექვსმეტი

თბილისი

სტამბა ექვთიმე ივანეს ძე ხელაძისა, ლორის-მელიქოვის ქ.

1900

Доволено цензурою. Тифлисъ, 9-го Іюня 1900 г.

ახმა.

ჩიტის სიმღერა.

მე ჩიტი ვარ—ჩიტუნია ჰატარა,—
 ფეხ-შიშველი, ტან-შიშველი, ნაცარა,
 სახლი არ მაქვს, კარი არ მაქვს, არც ბინა,
 არსად დედა, რომ ჩემთვის გაეცინა,
 თავის შვილი კალთაში ჩაეწვინა,—
 ეთქვა ჩემთვის დღინითა ნანინა
 და მეც ტკბილათ იმ სმასე დამემინა.
 ნეტავ რათ მომეწვინა? ვიცი, ვიცი, უკელა ჩემი
 მტერია,
 ალაღს და ქორს თვალები უბღვერია,
 რათა ვტერი? ვინ რას მომცემს დარღმია?
 დამიტევენ? — დავეძალვი ბარღმია.
 და მანამდე დამბრუნავენ თავსედა
 იქ ვიმღერებ, არ გამოვალ კარსედა.

ვაჟა-ფშაველა

ყვავილების გამყიდველნი

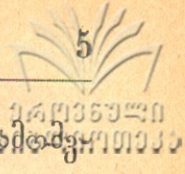
I

იო იყო 13 წლისა და ეველ თავის ამხანაგებსე უფროსი. შესედულო ბითაც უფროსათ გამოიუერებოდა, — თავის სერხით, მოსასწრებით და გამჭრინახობით დიდებსაც კი აკვირვებდა. ერთხელ მისმა უფროსმა ბიძაშვილმა შეშის ურემსე ქალაქში გაიყოლია. ქალაქის ნახვამ ისეთნაირათ მოხიბლა შიო, რომ მეორეჯერ თითქმის ძალა დაატანა თავის ბიძაშვილს, რომ სელმეორეთ ქალაქში წასულიყო და ესეც თან წაეყვანა.

ეს იყო გაზაფხულის პირსე.

— ბიჭოს, ეს რა კარგი რამ ვნახე! გაიფიქრა გულში შიომ, როცა ქალაქის ერთ ქუჩასე შენიძნა ფარაჯაში

კანკეული კლესის ბიჭი, რომელიც გამეიდველს და გამეიდველს რაღაცა ევავილების კონებს აწვდიდა და სამაგიეროდ ფულებს იღებდა. ამ სანახაობამ შიო ძრეელ გაიტაცა; მისს ბიძაშვილს რომ დროზე არ მოეკითხა უსათუოთ ჩამორჩებოდა და გზა დაეხეოდა.

— წამო, ბიჭო, შიო, რა ცოფიანივით აქეთ-იქით იხედები!.. ეუბნებოდა ბიძაშვილი უკან ჩამორჩენილ შიოს, რომელიც ნელ-ნელა მიჩანჩალებდა და თან ქუჩებს ათვალიერებდა, თითქოს რაღაცა უნდა დაისწავლოსო. მთელი გზა კი, ქალაქიდან სოფლამდე, სულ ის ფარჯიანი ბიჭი, აუარებელი ხალხი, ევავილები და ფულები ელანდებოდა. ამ ფიქრებში კართულს თითქმის ხმა სულ არ ამოუდია, მხოლოდ ერთხელ კი იკითხა:

— ტიტო, ჭა, ტიტო, ი კლესი ბიჭი რო ევავილებს ვიდდა, ია არ იყო, ჭა?

— ია იქნებოდა, მარა მანისის ვარდი მოძინდოდა!.. ამ დროს იის მეტი რა ევავის! უპასუხა ბიძაშვილმა.

შიოს მოაგონდა თავიანთ ვენახის ღობის ძირი და იქაური ია, უეცრათ შეხტა და ტაში შემოჭკურა. ეს ისე სწრაფათ მოხდა, რომ თითონაც ვერ გაიგო, მაგრამ როცა ბიძაშვილმა იკითხა მისეხი ამ უეცარი სინარულინა, შიოს შერცხვა, გაწითლდა და თავის ჩაღუნვით დიდილით გაუსიარა თავის ფიქრები.

მივიდნენ სსსლში. მაგრამ შიო ეველასე უწინ ჯერ ბაღში გადავიდა, დათვალიერა ღობის ძირებში ია. კბა-ყოფილებით ერთი ორიოდჯერ აქაც შეკუნტრუშ და და დაბრუნდა შინ. შიო არა ჩვეულებრივ გაჩუმებული იყო: აღარავის უძმო რაც ნახა და გაიკონა. მშობლებმა ეს დაღაღულობას მიაწერეს. დაწინენ დასაძინებლათ, მაგრამ შიოს ნახევარსედაც არ სძინებია. ელანდებოდან: თავიანთ ღობის ძირი, იის კონები, გზა, ქალაქი, ყვავილების გაყიდვა, ფულის მიღება და უეცრათ ისე შეფრთხილდებოდა საბნის ქვეშ, გეგონებოდა ნემსი უჩხუ-ლიტესო. ერთხელ ისე შესტა, რომ დედაც კი გამოაღვიძა.

კათენდა. შიო უცებ ადგა. დანაყრდა, ჩაიწყო ჯიბეებში ჰურის ნამტვრევეები, მოსძებნა იფნის სასრე, თუნუქის ყუთი, რომელიც მან ქალაქის გზაზე იპოვა და გადავიდა ბაღში; დაკრიფა ია, ჩააღაგა ყუთში და გასწია ქალაქისკენ. როცა კარგად გასცილდა სოფელს, ჩამოჯდა გზაზე, დააკეთა კონები და ისევ გზას გაუდგა. შიოს სოფელი ქალაქსე არ იყო შორს და გზაც თავქვე მიდიოდა. რამდენსამე ხანს შეძდეგ შიომ ქალაქსაც გადახედა და უფრო სინარულით დაეშვა ძირს. ვიდრე ქუჩებში შევიდოდა შეჩერდა, მიიხედ-მოიხედა და რა შენიშნა რომ წინანდელ დღეს დანიშნულ ქუჩასე მივდივარო, ისევ ფესაკრეფით გასწია.

დილას. მთელი ქალაქი დიდ მოძრაობასია. ქუჩაში მისვლა-მოსვლა რომ დაინახა შიომ, ამოიღო კოლოფი-დან იის ერთი კონა, დაიჭირა ხელში და მოემსადა გასწვდენათ. მაგრამ ვერ გაბედა და ისე გაჩერდა. კონტათ გამოწეობილმა მესავრმა შენიშნა რა განაფხულის მახარობელი, მიიხმო შიო. შიოს გაეხარდა, მოკრძალებით მივიდა, გაუწოდა კონა, მესავრმა გამოართვა, მიიტანა ცხვირთან, დასუნა და იამა.

— რა მოგცე, ჭა, ბიჭო? ჰკითხა მესავრმა.

— რაც გნებავდეთ, ბატონო, უნახუნა მოწცხვათ შიომ.

— მოიტა მაშ ერთი კონა კიდევ.

შიომ მოაწოდა მეორე კონაც.

— აჭა, გეყოფა ეს! უთხრა მესავრმა და ჯიბიდან ამოღებული შაური მისცა.

შიომ ცანცანით გამოართვა შაური, მოუჭირა ხელი რაც ძალი და ღონე ჰქონდა და მოკურცხლდა. მაგრამ თვითონაც არ იცოდა რათ, ან სად მირბოდა. ქვევით მოკირწლულ ქუჩებზე დაუხვეველმა შიომ სირბილის დროს წაბორბიკა, თავი ველარ შეიმავრა და დედამიწასე გაიძალა. ხელიდან გავარდნილი კოლოფი და შაურიანი წკრიალ-რახუნით აქა-იქ გადაცვივდნენ. გამწარებული შიო როგორც იყო ადგა, დაწია ჯერ შაურს, მერე აკრიფა დაფანტული კონები, გადაათვალიერა, ერთი კიდევ შესედა ქუჩას და კოჭლობით, თვალებში ცრემლებ მორეულ-

მა გასწია დიდ ქუჩისკენ, იქ კიდევ გაჭედდა ერთი კონა. ძრიელ გაეხარდა, მაგრამ გაქცევით კი აღარ გაქცეულა.

დიდი ქუჩის ბუღვარი მოსეირნე ხალხით გატენილიყო, თითქოს ვეელას აქ მოეყარა თავი, ერთი ერთმანეთს ძლივს-ღა უქცევდნენ ფეხს. ამათ დანახვასე შიო ჯერ შორიანდღოს გაჩერდა, მიიხედ-მოიხედა, უნდოდა მისუღიყო ახლოს, მაგრამ ვერ გაბედა და ისევ მოძორებით დგომა ამჯობინა. არც აქ იყო ნაკლები ხალხი, მაგრამ მანც შიოს აქ უფრო უშიშრათ ეგონა თავისი თავი. თითქოს გუღიც თანდათან უმაგრდებოდა და გაბედულობაც ემატებოდა. ბოლოს მიწოდებაც გაბედა და დიდის მოკრძალებით უშვერდა მკსავრებს უკანასკნელ კონას. ესეც როგორც იყო გაჭედა. ჯერ რიგინათ არცკი მოეკიდნა ფულისთვის ხელი, რომ სინარულისაგან თვალით ისე აუჭრედდა, რომ ველარას ხედავდა თავისს წინ: ვის დაეჯახა, ვის წააწედა, ვის მოსდო სახრე, აღარა ესმოდარა, ვიდრე მიფრეებულ ქუჩასე არ გავიდა. ახედ-ჩახედა, აათვალიერე ჩათვალიერა ქუჩა და რა დაწმუნდა, რომ დანიშნულ ქუჩასე სდგას, ფეხ აკრეფით გაიქცა და სულამოუსუნთქავათ ირბინა, იქამდის ირბინა, მანამ ქალაქის გარეთ გავიდოდა. გამოსცდა თუ არა უკანასკნელ სახლს, ფეხი შეაჩერა, ერთი კიდევ მიიხედა უკან, დაწმუნდა, რომ თავის სოფლისკენ ჰირი აქვს ერთი მხიარულათ

დაიღიანა: აქამდის ჯიბეში შაკუნშული გრძელწილი
 ბი, ახლას ხელიდან გაუშვა, ამათ ჯიბეში სტუნვა-წკრია-
 ლი დაწვეს, შიოს თითქოს შეეშინდა ამ ხმისა, მიიხედ-
 მოიხედა, ხელ მეორეთ ისევ მუჭაში მოჰკრიფა და შეკუნ-
 ტრშოდა. სირბილში ხან ეტლში შეებულ ცხენს ჰბამავდა,
 ხან თავგატაცებულ ცხენათ გარდიქცეოდა და ვითომ და
 ვერ აჩერებოთ თავისთავს ტბრუ... ტბრუ...-ს უევიროდა.
 კარგ მანძილზე გასცდა შიო ქალაქს და კარგათაც მოიქან-
 ცა. შუადღე გადასულიყო და მუცელმაც მახილი დაუწყო.
 უნდა დაეჩუბებინა. შედგა, მიიხედ-მოიხედა და გზა ტკეცი-
 ლის ნაპირს მეოფ დამტვრეულ ქვების გროვასე წამოჯ-
 და. ამოიღო ჯიბიდან ზურის გამხმარი ლუკები და გუ-
 ლიანათ დრღნა დაუწყო. მერე ამოაღა გროშებიც და
 მოინდომა დათვლა, თუძცა შაურინის მეტსარას სცნობდა,
 მანცა და მანცა თავისებურათ დაითვალა. ჩაყარა თუნუ-
 ქის ყუთში და დაუწყო ჩხარუნი. ამ დროს გაისმა გზასე
 მომავალ „ტროიკის“ ხარების წკარუნი. შიო ამ ხმაზე
 შეკრთა, სწრაფათ ამოაღა ყუთიდან გროშები, ჩაილაგა
 ფრთხილად ჯიბეში და გასწია ზურის ღეჭით შინისკენ,
 მომავალ „ტროიკის“ ჰირდანირ. გაქანებულ „ტროიკის“
 ცხენებს თითქმის მთელი გზის სიგანე ეჭირათ, მაგრამ
 შიო მანცა არ ერიდებოდა ამ დროს შიოს ცა ქუდათ
 არ მიაჩნდა და დედა-მიწა ქალამნათ. ამ რიგათ ხან ჰენა-
 ობით, ხან ჩაქჩაქ-მუნძულით, ხან ტარებ-ნაბიჯით, ხან

კიდევ დავარდნილ ცხენსავით ფეხების თრევიტშია, შიომ სხლს.

მის დანახვასე ასტუდა ერთი ალიაქოთი: აუ-
 ეანდენ სხლში, აუეანდენ მესობლებში. ერთი ფერის:
 მოვიდა შიო, მეორე: შიო აქ არის, აქა; მესამე: ჰაი,
 შე, შე... შე... მეოთხე: უი, ქა... ქა... ქა... და დიდი ზა-
 ტარა შემოეხვია. სოგი ეკითხება თუ სად იყო, სოგი
 სტუქსავს, თუ რათ შეაძინა დედა, ნათესავეები. შიომ კი
 არ იცოდა რა ექნა, რა ეპასუხნა. ბავშვები გაწს შემოეხ-
 ვივნენ და თანაკრძობით შესცქეროდენ შიოს, შვი-
 ლის ზოვნით განარებული დედა, შორიანლოს ჩამჯდ-
 რიყო, ვიძვიძობდა და თანაც უჯავრდებოდა და არიგებდა
 შვილს. ამ დროს შიოს მუჭიდან გაუცვივდა გროშები და
 ჯიბეში წკრიალი მოიღეს. ამ ხმაზე ეველამ ეურები ცქვი-
 ტეს, შიომ კი სიცილი ვეღარ შეიძაგრა და ძალსე ჩაიკუჭკუჭა,
 სხვებსაც გაეცინათ დედამაც ვერ მოითმინა და ამასაც გაეცინა.
 შიომ ეოველის ფერი გულანდით უაძბო დედას, თუ საიდან
 იძოვა ეს ფული. დედას იაშა კიდევ, რადგან მის გა-
 ჭირებულ ოჯახისთვის ეს ორიოდე გროშიც დიდ რამეს
 შეადგენდა. დათვალეს გროშები და აღმოჩნდა საძი
 შაური. შიომაც იმ წამსვე ისწავლა ფულების გარჩევა.

ეს ამბავი ძალე მოეფინა სოფელს და იმ დღეებში ეველამ
 მხოლოთ ამასეღ-და ლანარაკობდა. ამის შემდეგ შიო
 სშირად დადიოდა ქალაქში თუ რაიმე მოიპოვებოდა

სოფელში გასაყიდი: მარწევი, ან სხვა სიღარიბე
 ან წინდები, ის მაშინვე ქალაქისკენ გააქანებდა. ამას
 არამც თუ დედა არ უშლიდა, აქეზებდა კიდევ, თუნუქის
 უთის მაგიერ, შიოს ახლა ჰატარა კალათი დაჭქონდა და
 ბინათაც ერთი ადგილი ჭქონდა აჩენილი. სხვა ფრივათაც
 ძალიან დასელოვნდა შიო: ამან კარგათ იცოდა, თუ სად
 უფრო ადვილათ გაიყიდებოდა ევანგელები, გარდა ამისა,
 ყოველ გასაფხულობით ბევრი სოფლის ბიჭებიც მიჰყავდა
 თან ევანგელებით და თვითონ ბელადობდა მათ.

ნიკო ხუცისშვილი

(შემდეგი იქნება)

სად დაიკარგა ჩვენი ზღარბუნა?

(გადმოკეთებული).

ანდროსა და მისაკოს ერთი ზატარა ზღარბუნა აჩუქეს; იგი მთელ საფხულს მათ არ სცილდებოდა და ისე შეეჩვია, რომ დაუძახებდნენ თუ არა, იმ წამსვე მოიზებნდა, გამოართმევდა მათ ხედიდან ზურის ნაჭერს, ხოჭვს და კარმიდამოსა და ბაღში არსეინათ დასეირობდა. ბავშვებს ზღარბუნა ძალიან შეუყვარდათ; მის ნემსებსაც კი აღარ ერიდებოდნენ და დიდის მხიარულებით ჭკვებავდნენ მას რძითა და ფუნთუშა ზურით.

შემოდგომა დადგა. ბავშვებს ახლა სიცვივის გამო დიდ ხანს აღარ შეეძლოთ ბაღში სეირობა, მაგრამ იმდენათ აღარ სწუხდნენ, რადგანაც შემაქცევარი მოთამაშე ამხანაგი სახლში ჭკავდათ.

ოჰ, რა საშინლათ სწუხდნენ ერთ დილას, როცა მათი საყვარელი ამხანაგი უეცრათ სადღაც გამქრალიყო: ბავშვე-

ბი მთელ დღეს აქეთ-იქით დარბოდენ სადგომში, ეძებდენ, ეძებდენ ზღარბსა, მაგრამ ძებნამ ამათ ჩაუარათ.

— „ნეტა სად მიიძალა ჩვენი ზღარბუნა?“ — გაიძახოდნენ ბავშვები და ეკითხებოდნენ ვეველა შინაურებს.

— „აღმითქვით, რომ ზღარბუნას ხელს არ ახლებთ და მაშინ გაჩვენებთ, სადაც არისო,“ — უთხრა ძებადემ გულდაწვევით ბავშვებს.

— „აღვითქვამთ, აღვითქვამთ!“ — შეჭყვირეს ბავშვებმა. მაშინ ძებადემ ჩაიფანა ისინი ბაღში, მიიფანა ბუჩქთან და მიუთითა მიწის ერთ ბეგობსე, რომელიც ბუჩქებშორის ამობურცულიყო. — „ძე თვით დავინახე, როგორ სთხრიდა აქ ზღარბუნა ორძოს, აგებდა შიგ ბალახს და მერე აი ამ ხვრელიდან შეძვრა. ახლა იგი ღრმა ძილს მისცემია და მხოლოდ გასაფხულზე გაიღვიძებს; ხელს ნუ ახლებთ, თორემ, თუ გამოფხინხლდა, ავათ გახდება.“

ბავშვებმა დაიჯერეს ძებადის რჩევა და გასაფხულს მოთმინებით მოელოდნენ.

რას საშინლათ გაეხარდათ, როცა მათი ძეგობარნი აწრილის ერთს თბილ დღეს უკანვე დაუბრუნდათ. ზღარბუნა აძდენი ხნის ძილისა და უჭმელობის გამო ძლიერ გამხდარიყო. მაგრამ ზამთრის განმავლობაში სახლის გედელ-უურეს მრავალი თაგვი დაბუდებულიყო და ზღარბუნასაც ეს უნდოდა. დანაკლისს ამით შეისრულებდა.

კახ-იმერელი

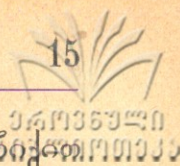
ტობი

(თარგმანი)

ზმირათ ისე შეძვეარებია ჭკვიანი ძაღლი რომ თითქმის შეგობრათ დამისახავს, მაგრამ არც ერთი ისე არ ჩამჩენია გონებაში, როგორც ერთი ძაღლი, რომელსაც სასჯელათ ტობი ერქვა.

ერთ დროს სიღარიბემ, ძალა უნებურათ, იძულებული გამხადა დავსახლებულიყავ ჰარიის ერთ მიერუებულ ქუჩის ღარიბების ბუნავში, სადაც ოთახების მაგიერობას ასრულებდა უბრალო ქოხ-მასები. ესოში ხომ ყოველ ნაირი სიბინძურე გამეფებულიყო. როდესაც კი ქარი ქროლვას დაიწეებდა, ეველა ამ ესოს მცხოვრებთ შიშის ხარი ეცემოდათ, ეგონათ ეს არის ქოხები თავზე დაგვეგრევაო. ამ სახლის პატრონს ჰარიის სხვა-და-სხვა ქუჩებში სამი-ოთხი კარგი სახლები ჰქონდა, შეეძლო, რასაკვირველია ეს სახლებიც დაეზგრია და კარგათ გაეკეთებინა, მაგრამ რადაც

მოსაზრებით ის ამას არ ჩადიდებდა და სშირათ, ჰირიქობი
 ჩვენ გვაუკუდრედა, რადგან თქვენ ბევრი ქირის მიცემა არ
 შეგიძლიანთ, ამიტომ ვტოვებ აგრე ამ სახლს, თორემ
 აქამდის გავაკეთებდიო.

ხუძარა მდგომარეობა ამ სახლს „ქარის ხელმწიფის სა-
 სახლე“ დანარქვეს.

ათასნაირი ხალხი იდგა ჩვენ ეზოში. რა წოდების
 კაცს არა ნახავდით იქ გარდა, რასაკვირველია, ბანკირე-
 ბისა და არისტოკრატებისა. შესვდებოდით, ძველი ტანი-
 სამოსით მოვაჭრეს, ქუჩაში ჰანჯირის ნამწეების ამკრეფსა,
 სრულიად უსაქმურსა და მოსეტიალეს, მათხოვრებს, იყო
 აგრეთვე ორი მოლეკსე და ერთიც მხატვარი. მოლეკსეები,
 რასაკვირველია შესანიშნავ ლექსებს არა სწერდნენ და მხა-
 ტვარიც სულ დიდი მოძავალის იმედით ატარებდა დროს.

ჩვენი ეზო მუდამ საძაგელ სურათს წარმოადგენდა;
 მთელ დღეს სულ ევირილი და ჩხუბი იყო. ჩხუბობდნენ
 ბავშვები, ილანძვებოდნენ დიდები. ერთი სიტყვით სიბინ-
 ძურე, სიღარიბე და მოწყენილობა, აი რას ვხედავდით ყო-
 ველ წამს.

ჩვენი ეზოს ერთ კუნჭულში ერთი ჰატარა ფიცრის ოთა-
 ხი იყო კედელზე მიდგმული და იმ ჰატარა ფიცრულში
 სცხოვრობდა ერთი ბრმა მოხუცი, რომელსაც მთელი ეზოს
 მცხოვრები ბიბია რეჟიმონს ეძახდნენ და, აი, სწორეთ ამ
 რეჟიმონსა ჰყავდა ერთი ჰატარა გოშია, სახელათ ტობი.

ვინ იყო ბიძია რეჟიმონი და საიდან მოვიდნენ მისი ეს არაუნი იცოდბ. ჩვენი საცოდავი ესოს მცნოვრები არ ივენენ ცნობის მოვუარენი და ამიტომაც არაუნი კითხულობდა ბიძია რეჟიმონის ვინაობას.

მაგიერათ ჩვენ ვეველ ს გვიუვარდა ჰატარბ ტობი. თუძცა ის მეტათ უშნო, ჭუჭყიანი და საძავლათ განურმკლული იყო, მაგრამ ისეთი ალერსიანი და ჭკვიანი თვალები ჰქონდა რომ ვეველას თავს გავუვარებდა. მაიმუნისაებ დაღმეჭილი ცხვირწირით ისეთი ალერსით მოგველაქუცებოდა ჩვენ ვეველას, რომ ძალათ გვამხიარულებდა. ყოველ დილას, ყოველ მდგმურს დაივლიდა და თითქო ვეველას დილა მშვიდობისას გვეუბნებოდა. საწყალი ტობი, არც ერთ ჩვენგანს ლუკმა არ მოგვექევებოდა, რომ საუსმეთ მიგვეცა, მხოლოთ თავსე ხელს დაუუსვამდით სოლდე და ვეტყოდით: ჩემო ცუგო, ჩემო ტობი. ისიც სიამოვნებით კუდს განქევედა და ახლა სხვასთან წაცუნცულდებოდა.

ესოში მოთამაშე ბიჭებთანაც ძალიან მეგობრათ იყო ტობი. როცა ისინი კუდში წაავლებდნენ ხელს და ისე დაუწეებდნენ აქეთ-იქით თრევას, როგორც სულ გრძელი ფილოსოფოსი, მოთმინებით იტანდა და ბავშვების არას ერჩოდა, თითქო კიდევ ეუბნებოდა: რა კითხრათ თქვენ უჭკუოები ხართ.

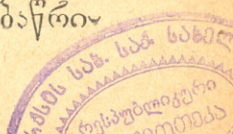
გაჭირვებული ცნოვრება ჰქონდა ჩვენ საწყალ ტობის: ყოველ დილას ბიძია რეჟიმონი მოძარბავ

და თავის სწინწიან ძველ სალამურს და სამჯერ ზედა დაუსტვენდა; ამით ის ტობის უძახოდა, მოდი წავიდეთო. ტობიც, გაიგონებდა თუ არა სალამურის ხმას, მიიზღებდა ბერიკაცთან, მაშინვე ბიძია რეჟიმონი ეელზე ბაწარს მოაბამდა, რომლის ცალი წვერი თითონ მკლავზე ჰქონდა მობმული და ასე გაიმძვარებდა ტობის წინ გზის მახველებათ.

უნდა გენახათ რა სანახავი იყო ამ დროს ტობი: ზირში ხის ჯამით მიცუნცულებდა ბრმა ჰატრონის წინ და ხან ერთ ქუჩასე აატარებდა ხან მეორესე. ბოლოს მიუვანდა ერთ სიღთან, სადაც მართლა უფრო ბევრი ხალხი დიანრობოდა და იქ განიერდებოდა. ბიძია რეჟიმონმაც იცოდა, რაკი ტობი განიერდა-ალებათ დანიშნულ ადგილს მოუვდითო და მოიკეცავდა ძირს; გაისწორებდა გულზე ჩამოკიდებულ ქაღალდს, რომელსედაც ეწერა: შეიბრალეთ საცოდავი უსინათლო მოხუციო და მოიძარებოდა მოწვალების სათხოვნელათ.

მთელ დღეს აწრინებდა ბიძია რეჟიმონი სალამურს და ტობიც უკანა ფეხებზე დაცუცქეებული დაიჭერდა ზირში ჯამს და თითქო ეველას მოწვალებასა სთხოვდა. ათასში ერთი გამკლელ-გამომკლელი, რომ ჩაატარებდა ჯამში გროშებს, ეს ტობისათვის დიდი სასიხარულო იყო. როგორც კი მოღამდებოდა, ბიძია რეჟიმონი თავის წინამძღოლით გამოსწევდა ქოხისაკენ, გაათავისუფლებდა ტობას ბაწრი-

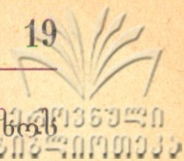

საკან და ჯამში მოგროვილი ფულებიდან, **ორიოდ** გროშს მას დაუტოვებდა. ტობიც დიდ-გულათ კასწევდა ჩვენ ჰირ-დაჰირ რომ ესახბი იყო იმასთან და მიაწვდიდა ჯამით გროშებს, ესახბიც გადმოუგდებდა ხორცის ნაჭერს, ხან-დახან ძელებსაც და ტობი მსიარულათ იქვე გამოძებო-და; მერე აიღებდა ისევ ჰირით ჯამს და დანიშნულ ალაგს შეინახავდა, რომ დილით ისევ განეგრძო თავისი საქმე.

ეს ერთი ლუკმა ხორცი შეადგენდა ტობის სახრდოს. სრულიად კმაყოფილიც იყო ამით და, როგორც ბოლოს გამოჩნდა, არც სურდა თავის ცხოვრება სხვანაირათ შეეცვალა.

ერთ დილას ბიძია რეჟიმიონი აღარ გამოვიდა თავის ქოხიდან. დავინახეთ რომ ტობი იჯდა ქოხის კარებთან და საცოდავათ წუწკუნებდა. ესოს მეთვალყურე შევიდა ბერიკაცის სანახავათ და საცოდავი ძვედარი კი დაუხვდა. მამინვე შეატყობინეს ზოლიციას და სამადლოთ საზოგადო სასა-ფლაოზე დამარხეს. ტობიმ, სხვა მესობლებთან ერთათ, სასა-ფლაოდის განცილდა თავის ჰატრონი, სულ ფესდა-ფეს მის-დეკდა იმ ურემს, რომელსედაც ძვედარი ესვენა. დამარხვის შემდეგ, მესობლებთან ერთათ, ტობი დაბრუნდა ჩვენ ესო-ში და ისევ ძველებურათ ჰატრონის ქოხის კარებთან მო-იკალებთა. ესოს მეთვალყურეს უნდოდა გაეგდო, მაგრამ ცოლმა დაუძალა:

— იყოს ეკ საწყალი ძველებურათ ჩვენ ესოში, ქურ-

დის მოსვლას მანც გავგაგებინებს. უთხრა ცოლმა მისთვის
მეთვალყურეს.

თუძცა სანთლითაც რომ ეძებნა ქურდს მოსახარავს ვერ
რას იზოვიდა ჩვენ ესოში, მაგრამ ქმარმა ცოლის სურვი-
ლი მანც შესრულა და ტობი ისევ ძველებურათ დარჩა
ჩვენ ესოში და ძველებურათვე მოიკალათა ბიძია რეჟიმონის
ქონის კარებთან.

მეორე დილას ჩვენ შევნიშნეთ რომ ტობი შუა ესო-
ში წამოეუნტულიყო და თითქო რაღაზედაც ფიქრობდა;
ძერე უცებ წამოხტა, შევიდა ჰატრონის ქონში, გამოიტა-
ნა ჰირით ჯამი და სადღაც გაქრა.

— დასწევვლოს ღმერთმა, ნახამთ თუ ეკ კუდიანი მა-
ღლი სათხოვრათ არ წაუვიდესო! მითხრა ერთმა მოლექსემ.

სადამოს ტობი ჰირში ჯამით ისევ დაბრუნდა, მაგრამ
ვაი უბედურებას... ჯამი ცალიერი მოიტანა.

უნდა გენახათ, რა საცოდავით მოვიდა, მოწეწილი,
კუდ ამოუგებელი; შეაცუნცულა სახლში ჯამი, შეინახა თა-
ვის ადგილს და თითონ ისევ კარებთან მოიკუნტა.

მესამე დილას კიდევ დავინახეთ რომ ტობი, ჯამით
ჰირში, ისევ გაუდგა გზას. მე, მხატვარი და ორივე მელექ-
სე დავედევნეთ უკან ძაღლს, რომ გავგვეგო სად მიდი-
ოდა.

მოლექსის შენიშვნა მართალი გამოდგა; ტობი გაუ-
დგა ნაცნობ ქუჩებს და ბოლოს გაჩერდა იმ ხიდის ეურ-

სე, სადაც ბიძია რეკომონი იჯდა სოღმე: გამთავრებულ უღებრივ უკანა ფეხებზე, ზირში ჯამით და გამჟღელ-გამოძვლელს საცოდავით შესცქეროდა. მკსავრებიც შეჩერდებოდნენ, უცქეროდნენ და რაკი ვერ მიძვადარიყვნენ, რაშიაც იყო საქმე, მიდიოდნენ თავის გზაზე. ამიტომაც დაბრუნდა წუხელის, საწვალდი ტობი, ხელცაღიერი და ვერ იყიდა თავისი ჩვეულებრივი უღუფა.

ჩვენ კარგა ხანს ვუცქირეთ ტობის ქცევას და ძალიან შეგვეცოდა საწვალდი. ბოლოს მხატვარმა მოიგონა შემდეგი ხერხი: იაზუა თავის ჯიბეში ქაღალდის ნახევრი, კარანდაში და ჰატარა ბაწარი, იქვე ხიდის მოაჯირზე დაეჯინა და დასწერა ქაღალდზე შემდეგი: „შეიბრაღეთ საცოდავი ძაღლი, რომელსაც მოუკვდა თავისი ბრმა ჰატრონი.“ და ეს წარწერა ბაწრით ეელზე ჩამოჭკიდა.

არ გაუვლია რამდენსამე წამს და ერთმა ქალმა გამოიარა, მიაქცია ეურადღება ტობის ეელზე ჩამოკიდებულ ქაღალდს, წაიკითხა წარწერა და სიცლით ჩაუგდო ორი გრომი. იმ წამსვე ტობი გამოიქცა თავის ნაცნობ ესაბთან და ამაყთ გადუგდო ფული, მიიღო თავის უღუფა და გაემართა ბინისაკენ.

ტობი კარგა ხანს სცხოვრობდა ასე; ყოველ საღამოს მოეხსნიდით წარწერას და დილას ისევ გაუუკეთებდით, ხელ ცაღიერი არას დროს არ მობრუნებულა.

ერთ დღიანს ტობი, ჩვეულებრივ, წავიდა და სადმან
 ადარ დაბრუნებულა. მეც ძალე მოვძორდი „ქარის ხელ-
 მწიფის სასასლეს“ და ველარ გავიგე ტობის ამბავი.
 სად წავიდა, უკეთესი ბინა იშოვა, თუ უარესს დღეში ჩა-
 ვარდა? იქნება დაატყუვეს კიდევ, რადგან მათხორობდა და
 ამისათვის ნების ქალღი კი არა ჰქონდა. ერთი სიტ-
 ვით ტობი დაშეკარვა, მაგრამ იმისი სსოვნა კი სამუდამ-
 მით ჩამოჩა გონებაში.

სონა ციციშვილი.

რა მოხელეა?

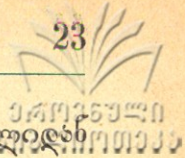
(ხალხში კაცონილი იგაყ-არაკი).

ღმოსავლეთის სელმწიფის შვილი დიდ ნადირობის დროს ერთ ირემს დაედევნა. მსვლელები ჩამორჩნენ; სელმწიფის შვილმა ირემი მოჰკვლა, მაგრამ უდაბურ ტყეში გზა აერია. მსე კარგა გადინარა, რომ ბევრი წვალების შემდეგ ერთ კორდსე გამოვიდა, იქიდან მდინარე დაინახა. შორს სადღაც ჰაერში კომლი ადიოდა, სელმწიფის შვილს დიდათ გაეხარდა და ცხენით იქითკენ გაქუსლა. მთელი დღის დაღალულ — დაქანცულს საშინლათ სწეუროდა და მდინარისკენ გაემურა, იმის ბედსე მდინარის ნახირსე სავი ქალი იდგა და კოკებს ავსებდა. სელმწიფის შვილმა ქალებს სალაში მისცა.

— და მძობას ერთი წყალი დამალევინე, შიძართა თხოვნით სელმწიფის შვილმა ერთ ქალს.

ქალმა იმწამსვე გაავსო ვერცხლის თასი და სელმწიფის შვილს მიართვა, მაგრამ იმან ვერცკი მოასწრო გამოართვე-

ვა, რომ მეორე ქალი მივარდა თავის ამხანაგს და ხელიდან
 თასი გამოგლიჯა. მხედარს გული მოუვიდა, მაგრამ თავი
 მეფურნათ, დარბაისელურნათ შეიმაგრა. ქალმა თასიდან წყა-
 ლი გადაღვარა, ჩავიდა წყალსე, ახლათ აავსო თასი და
 გადაღვარა, მეორეთ აავსო და კვლავ გადაღვარა, მესამეთ
 აავსო და ისევ გადაღვარა, მეოთხეთ აავსო და თასით წყალი
 მხედარს მიაწოდა; ეს ქალი ვეელასე ლამაზი იყო და
 მხედარსაც უფრო იამა მისი ხელიდან წყალი. მხედარმა
 წუწუვილი მოიკლა, მადლი გადაუხადა და გამოთხოვების
 დროს დაეკითხა:

— და ძმოსას, ეს რა ნიშანი იყო, რომ შენ იმ ქალს
 არ დანებებ ჩემთვის წყალი ესმია, სამჯერ აავსე და სამ-
 ჯერვე გადაღვარე, მეოთხეთ აავსე და მასკიო?

— ბატონო ჩემო, თქვენ რომ ის წყალი დაღალულ
 გულზე მიგერთმიათ საძიძო იყო, ავათ განდებო-
 დით. ცხენი რომ მოაჭენეთ ძრეელ აღელვებული, დაღალუ-
 ლი და ოფლიანი ბრძანდებოდით და მეც განგებ გავა-
 ტარე დრო, დავაგვიანე თქვენთვის წყალის მორთმევამო.

ხელმწიფის შვილმა მადლობა გადაუხადა, ქალებს კმა
 გამოჰკითხა და შინისკენ გაემურა.

შინ მისვლისათანავე მეფის შვილმა გაუძღვანა მე-
 ფესა და დიდებულებს, რომ ის მენახირის ქალი უეჭველათ
 უნდა ცოლათ შევირთოვო. ბევრი უშალეს: განა მთელ სახელ-
 მწიფოში სხვა ქალი ვეღარ მოგეწონა, რაღა მენახირის

ქალსე მიდგა ჯერით, მაგრამ ემაწვილი მანც^ს თავის
სიტყვას არ გადავიდა:—მე იმაზე ჭკვიან ქალს ღუნიაზე
ვერ ვიშოვიო. მეფემ დიდი სახუქრეთით განამკსაზრა ნა-
ზირ-ვესირი და აძალა მენახარის ქალის მოსაკითხათ და
მოსაყვანათ. ქალს რომ გამოუცხადეს რა ბედნიერებაც
დაატყდა თავსე, იმან ნირიც არ შეიძალა; ყველას კი
ეგონა რომ ქალი სინარულისგან ვაი თუ ჭკუასე შეიძა-
ლოსო. ქალი წადგა გაბედულათ ნაზირ-ვესირის წინ
და რინანათ ჰკითხა: „რა მოხელეა ხელმწიფის შვილიო?“.

— რა მოხელე უნდა იყოს?! გაკვირვებით უზასუსეს
ვესირებმა, — ხელმწიფის შვილია და მეტი რაღა მოხელე
გინდა.

-- მე რასაკვირველია, ემაწვილი მინახამს და უნდა
მოგახსენოთ, რომ თვალათ—ტანადობით დასაწუნი არ არის,
მაგრამ რაც გინდა ძალა დამატანოთ მე იმას ვერ შევირთავ,
რა ვუყოთ რომ დღეს ხელმწიფის შვილია, თითონ რა მოხე-
ლეა?, რითი უნდა ვირჩინოთ თავი? თუ კი ხელობას რა
სძეს ისწავლის მაშინ დიდი სინარულის მივთხოვდებო.
თუ არა და სვალ იქნება ტახტიდან გადმოაგდონ, მერე?
მერე ხომ ჩემი შესანახი გახდებაო...

ნაზირ-ვესირები გაცეცხულნი დაბრუნდნენ შინ და ეო-
ველივე მოახსენეს ხელმწიფეს. ხელმწიფის შვილს ძრიელ
მოეწონა ქალის ზასუსი და ეფრო მეტათ შეუეგარდა. დაი-
ბარეს გამოჩენილი ხელოსანი ოქრომკედით ქსოვისა.

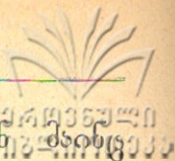
ამან ერთი წლის განმავლობაში მშვენივრათ შეანარჩუნა თავისი ხელობა, ხალისიანათ მომუშავე ხელმწიფის შვილს და ქორწილიც დიდის ამბით წლის თავზე გადაინადგის.

გაიარა კარგა დრომ და ერთ დიდ ნადირობის დროს კვლავ დაიკარგა ხელმწიფის შვილი. თითქმის მთელი წელიწადი ეძიეს და იკლოვეს ხელმწიფის კარზე, ბევრმა გამოიმკლოვეს კიდევ. ეგონათ სადმე ვეფხვს თუ ჩაუვარდა კლანჭშიო. დაკარგულის ცოლმა და შვილებმა ხომ კინაღამ თავები დაიხოცეს ჯავრისგან, მაგრამ იმედი არ საიდან სჩანდა.

ერთ დილას მთელი სასახლე სინარულით ფეხზე აღარ იდგა. ხელმწიფეს წერილი მოსვლოდა დასავლეთის ხელმწიფისგან, რომ შენი შვილი ჩემს სახელმწიფოში აღმოჩნდა, ახლა ჩემთან არის და ძალე გამოვისტუმრებ ჰატვიით და დიდებითაო.

აი თავის გადასავალისა რა უამაო ხელმწიფის შვილმა საუვარელ ცოლს:

— მე ნადირმა წამიტეუა, დავედგენე, მსლებლები უკან ჩამომჩხენ, ნადირი მოკვალ, მაგრამ მეც ცხენმა ღრანტეში ჩამჩხეს. მთელ სამ დღეს ვიხეტიალე და უცბათ ერთ სოფელს მივაღექ. იმათ მტრის ჯარის კაცი ვეკონე და ორმოში ჩამაგდეს; ბევრი ვესვეწე, ბევრნაირათ ავუსხენი მათ, მე აღმოსავლეთის ხელმწიფის შვილი ვარ და თუ გამათავისუფლებთ ბედს ეწევით მეთქი, მაგრამ შენც არ მო-

მიკვდეს. ილაჯი რომ გაძიწუდა ვთხოვე ორმოდას მანს
 ამომიყვანეთ, თქვენი ღვთის გულისთვის, მე კაი ხელოსანი
 ვარ და უფრო სარგებლობას მოგიტანთ მეთქი. ჯერ არ
 დამიჯერეს, ორმოში ჩამომაწოდეს ოქრომკედის ძაფი, ხე-
 ლათ დავაკეთე სონრები და ვუთხარ, ამიყვანეთ, აქ ვერ
 მოვთავსებულვარ მეთქი. ხალხს გაეხარდა, კაი ოთახი
 დამითმეს და მეც შევუდექ საქმეს, ერთი კაი სახალათე
 მოვქარგე და ზედ გამოვიყვანე ეს სიტყვები: „მე აღმოსავლეთის
 ხელმწიფის შვილი ვარ, ღვთის გულისათვის დამის-
 სენით ტყვეობიდან.“

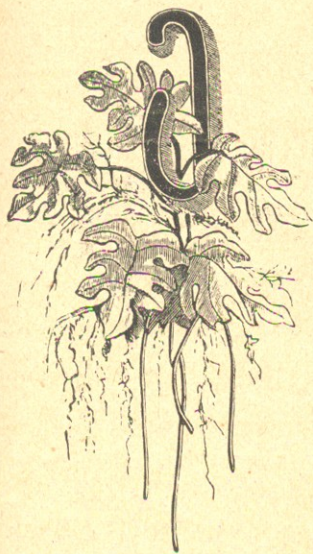
ეს სახალათე ხალხმა თავის ხელმწიფეს მიაწავა. იმან
 ასოები გაარჩია, წაიკითხა ჩემი ვედრება და მაშინვე
 მახალა ნაწირ-ვესირი და ჰატყვით მიმიღო თავისთან, სო-
 ლო დანარჩენი სომ შენც იცი, ჩემო ძვირფასო, რაც მოხდა.

— ახლა სომ ახლა ჩემი სიტყვა, ახლა სომ მიხვდი
 ხელობის ძალას, სინარულით უზასუსა ცოლმა და სიყვარ-
 ლით ერთი კიდევ გადაეხვია თავის კვირგვინოსან
 მეუღლეს.

სამი პეპელა

(თარგმანი)

რთხელ ქვეყანასე ცხოვრებდა სამი ჰეპელა: თეთრი, წითელი და ყვითელი. ისინი მხიარულათ თამაშობდნენ მზის თბილ სხივებსე, არავითარ დაღალვას არა გრძნობდნენ და მიუღწინ-მოფრინავდნენ ერთი ყვავილიდან მეორესე. ერთხელ უცბათ დაასსა დიდმა წვიმამ და ჰეპელები ძალიან დასხველა.

ეს იგრძნეს ჰეპელებმა და მოისურვეს საჩქაროთ სასლში გაფრენა, მაგრამ კარები იმათი ჰატარა სასლისა დაკეტილი დახვდათ და განსალებიც ვეღარ იპოვნეს. ამის გამო იგინი უნდა დარჩენილიყვნენ გარეთ. დაღალულ-დაქანცულნი წვიმაში უფრო-და-უფრო სველდებდნენ.

რადას იქმოდნენ, მიფრინდნენ ყვითელ და წითელ ყვავილებიან სამბასთან და უთხრეს:

— ლამაზო და კარგო სამბასო, გვიყავ სიკეთე, გადაგვიძალე შენი ყვავილი ცოტათი, რომ შიგ დამალვა შეგვეძლოს!

მაგრამ სამბახმა ასე უპასუხა:—ევითელსა თელ ზეპელას მე სიამოვნებით მივიღებ, თეთრი ზეპელის გამსწინძვლება კი არა მსურსო. ამაზე ევითელმა და წითელმა ზეპელამ ასე უპასუხა სამბახსა:

— არა, თუ ჩვენ თეთრ დაიასაც არ მიიღებ, მაშინ ჩვენც აღარ შემოვალთ შენთანო.

წვიმა ისევ მოდიოდა და ძლიერ ასხამდა. ზეპელები ახლა თეთრ ევაგილიან შრომანასთან მიფრინდნენ და უთხრეს:

— თეთრო, კარგო და ძვირფასო შრომანავ, შენ მაინც გვიუფო სიკეთე, გადგვიძალე შენი თეთრი ევაგილი ცოტათი, რომ შიგ შევიდეთ და წვიმას დავეძალოთ!

მაგრამ შრომანამაც ასე უპასუხა:

— თეთრ ზეპელას მივიღებ, რადგანაც იგი ჩემსავით იმხირება და მე მკავს, სხვებს კი სწორე კითხრათ, კარს ვერ გაუღებ.

მაშინ თეთრმა ზეპელამ ასე უპასუხა შრომანას:

— დიას, როგორ არა, უწინამც დღე დაძელიოს, თუ ჩემს დებსაც არ მიიღებ, მაშინ მეც არა მსურს შენთან შემოსვლა. უმჯობესია წვიმის ქვეშ დავლავეთ ეველა, ვიდრე რომელსამე ჩვენგანს უბედურება რამ მოვითმენინოთ.

ამ სიტყვებით მოძორდნენ ზეპელები შრომანას და გაფრინდნენ. მხოლოდ მარტო ერთი მზე, ღრუბლებში მიძალული, ეურს უგდებდა იმ სამი კეთილი მეგობრის ასეთ სანაქებო საქციელს, რომელნიც ერთი მეორესთვის თავსა

სწირავდნენ. ღრუბლებიდან საჩქაროთ გამოანათა მხარეებმა მზის შუქმა, რომელმაც გააქრო წვიმა, გაანათა არე-მარე და გაათბო ბაღიცა და ჰეჰელებიც. ცოტა დრომ გაიარა და მხემ გააშრო ერთგულ მეგობართა სველი ფროები და გაათბო იმათი ტანიც...

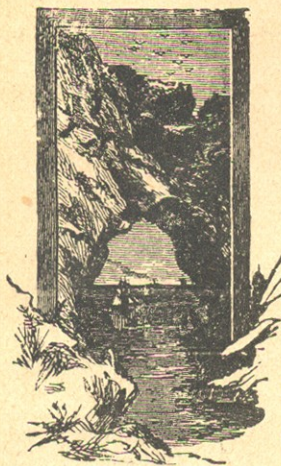
ჰეჰელებმა ხელახლათ დაიწყეს თამაშობა ისე, როგორც წინეთ და განაგრძეს ცეკვობა კარგა სელამოს ბინდამდის, შემდეგ გაფრინდნენ თავის სასლში და ტკბილათ დაიძინეს...

სამსონ საბაშიაელი.

კატარა მოგზაურობა

ამ საფეხულს თბილისის სიცხემ საშინ-
 ლათ შეგვწუსა. სოკჯერ ისე შეიკვრო-
 და ჭაერნი რომ სუნთქვაც კი გვიძნელ-
 დებოდა, ჩვენც გავუდით სააგარაკოთ
 სოფლათ. შორს წასვლა ვერ მოხერხდა
 და ისევ თბილისის სიანჭლოკეს საქარ-
 თველოს უწინდელ დედა ქალაქ მცხე-
 თაში წავუდით. რკინის გზის სადგურზე, სიცხისაგან სუ-
 ლი გვესუთებოდა ვიდრე მატარებელი დაიძროდა. თბი-
 ლისს გავცილდით თუ არა სუფთა ჭაერმა დაუბერა, თუძე
 კი სიცხე მაგდენათ არ განელებულა. აჭაღანდღე სრიაკი და
 გორაკი ადგილებია, მხოლოთ მდინარე მტკვარი აცოცხ-
 ლებს არე მარეს.

სოფელი აჭაღან თითქმის რომ ვენახებიდან შესდგება,
 აქედან გზა სასიამოვნოა, არე-მარის სურათი სრულე-
 ბით იცვლება. გავიარეთ მტკვარზე რკინის ხიდი, თუ არა
 მუხათ გვერდი დაგვიხვდა, თავისი ისტორიული მუხათ-გვე-
 რდის კომპით, სადაც თამარმა და შალვამ ცოლქმრობაზე
 ფიცა დასდეს.*) მას აქეთ განვლეს საუკუნოებმა და ახლად
 ეს ღარს სასსოვარნი კომპი, ნახევრათლა სდგას ჭერ ჩან-

*) „თამარ ბატონიშვილი“ რომანი ჩიქულავისა.

კრეული. მივატანეთ მცხეთის ვიწროებს, სადაც მტკვარის და არაგვი ერთიან ერთმანეთს. სოფელი მცხეთა ამ ორ მდინარის შესართავთან მდებარობს, მაგრამ ჩვენ გაჰყვითლით სოფელს, რკინის კზის სადგურზე ჩამოვხტით და ამ სადგურის სევით არმაზის მთის ჩრდილო ფერდობზე, ერთ ჩვენს ნაცნობს ვესტუმრეთ.

ამ ადგილას ტყე ახლათ არის ატენილი, ეტეობა განაკე შეუნახავთ და მართლაც რომ სასიამოვნოა ამისთანა ხმელ ქვეყანაში ბუჩქნარი და ტყე.—დღისით აქაც ცხელოდა, თუძცა ისე კი არა როგორც თბილისში, მაგრამ დილა და საღამო მშვენიერება უოფილა, მეტადრე როცა მსე და მთვარე ამოდის. მსე აქ სეობაში ამოდის და სეობაშივე ჩადის, მთვარე კი ცოტა სამხრეთისკენ გადისრება სოლმე. ღამე ფენის სმა მიწყნარდა; ძაღლების ეფას, ლოკომატივის სტყენას და ფშვენას სეობა რამდენიმე ადგილს იმეორებდა ისე ცხადათ, კეკონებოდათ იქაც ძაღლი თუ ეფავსო და სსვ. ჩვენც ბევრჯელ ვცადეთ და ჩვენ სმას სეობა ქვევრივით იმეორებდა.

მცხეთაში გასართობი არა არის რა. სიცხის გამო შორს ვერსად მივდიოდით სასეირნოთ, მხოლოთ მტკვარზე ჩავდიოდით სოლმე ზოგი საბანაოთ ზოგი სასეირნოთ, ამ ადგილას მტკვარი ისე ღრმა კალანოტშია ჩავარდნილი, რომ გზა ბილიკი ძლივს ჩათხარეს ჩვენთვის. როცა ავრილდა ერთ დიდ წვიმის შემდეგ ავედით არმაზის მთის თავზე წმ.

ნინოს ეკლესიის სანახავათ—სალოცავათ, ძრეულ-გვიქს, არმაზის ციხე, რომელიც ძალღა მთაშია, სადაც უწინ კერპები მდგარან, მაგრამ სიძორის გამო ვერ მოვანერხეთ იქ წასვლა. ვიუავით აგრეთვე რკინის გზის სადგურის პირდაპირ, გორნიჩის მამულში, სადაც მთაში წმ. ნინოს ეკლესია არის, აქ ასვლაც საკმაოთ ძნელია. როგორც ეკლესია, აგრეთვე მის გარშემო ადგილი ბ—ნს გორნიჩს შეუკეთებია, განუახლებია და ახლა მართლა რომ სასიამოვნო ადგილია. იქვე წყარო ძვლავის სისხოთ გადმოდის, ეკლესია რუსის მოღოზნების ხელშია. ეველასე, რასაკვირველია, შესანიშნავი სანახავია მცხეთის ძველი დიდებული ტაძარი, საქართველოს დედა ქალაქისა. აქ სვეტიცხოველის ტაძარში მარხიან საქართველოს მეფენი. ჩვენ გადავიხადეთ ჰარაკლისი და მერე მდგდელს ვთხოვეთ გადაეხადა ზანაძვიდი საქართველოს ბოლონდელ გამოჩენილ მეფის ირაკლისა და გიორგისათვის, რომლებიც აქვე კანკელის წინ მარხიან. მათი საფლავის მატური ძრეულ ღარიბულია. გული უკვდება ეველას ქართველს, როდესაც მეფის ირაკლის საფლავს ასეთ მდგომარეობაში ხედავს.

ახილი.

მინდორი მკის ღროს

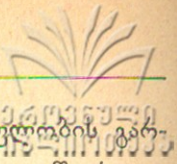
ნა მშვენიერია ეს თვალ-გადუწვდენელი ფართო ვაკე, მხოლოდ შორს, შორს საცალა მოჩანს გამსხდარ გორებით შემოფარგლული ტრიალი მინდორი! თვალი ვერ ძღება მისი ყურებით: ზოლი და ზოლი ოქროს მაგვარი, დამწიფებული პურის ყანებისა აქრელებულია მწვანედ და ლურჯათ მობიბინე სიმინდებით და ფეტვის ყანებით! აღმა-დაღმა შავათ გაწოლილი ანეულის ხნულები ხავერდის სარტყელივით შემოჰკვრია ამ აქრელებულ მღელვას და უფრო მკაფიოდ აჩენს მის სამშვენიერეს და მღელვარებას.

თავმოაწონე სოსანი, ნაზი ღიღილო და ამაყი ძოწი ყაყაჩო ძვირფასის თვლებით შექედილი სამკაულივით აქა იქ უბნევია მინდვრის სამოსელს.

გრილი, ტკბილი დილის ნიავი ოდნავ არხვეს ყანებს, ყანები სიხარულით ღელვენ, მოძრაობენ, ბიბინებენ, შრიალებენ და მათ იღუმალ, ჩუმ ჩურჩულ-ტუტუნს, ხანდისხან, დრო გამოშვებით, არღვევს ყანის განუყრელი სტუმრის, მწყერის ტყიპ-ტყიპი, და ტოროლას იშ-

ვიათი კვილ-ჰყრიალი.

მაგრამ საუკეთესო სამკაული, საუკეთესო მშვენება, სრულია

დამავიწროვებელი ჰანგი მინდვრის ცხოველ მყოფლობის გარეშე, მონისა არის პატარა მდინარე „მტკბანურა“, რომელიც შორეულ ტყით შემოსილ მთიდან გამობრბის, თავით ბოლომდის ჩაურბის მინდორს და თავის ვერცხლებრივ ბჭყვრიალ-ცრალით, კეკლუცი გრეხა-პრანჭვა-კლავენით, ნაზი ღიმილით და ღულუნ-ჩუხჩუხით ასულდგმულებს, აცოცხლებს ტრიალ მინდორს, მის მშვენებას, მის სიტურფეს, მის სეუხვეს აათიათასებს.

კათათევა, მინდორი განაბული სდგას. თავის გავსილ უბეკალთას, თავის ფართოდ გაშლილ-აქრელებულ სამოსელს მზის მხურვალე სხივებით ავსებს, ამწიფებს პურს, ქერს, შერას, ატარობს სიმინდს; ფეტვს, უგრეხელს, მუხუდოს, ოსპს მარცვალს უესებს. მინდორი განაბულია, ცოტას ხნით ისვენებს. ჯერ დიდი ხანი როდია, რაც მთოხნაეთა „ჭერი, ჰო“ შესწყდა; სულ ორი დღე არ არის რაც გუთნის-დედამ უკანასკნელი ალო გაიტანა და მისი ტკბილი სევდით სავსე „ოროველა“ შეჩერდა.

მინდორი ისვენებს, მაგრამ ცალი თვალი ირგვლივ მთის კალთებზე შეფენილ სოფლებისკენ უჭირავს, ის ჰგონობს რომ იქ ნამგლებს ლესვენ, იქ ვაჟ-კაცნი მოუთმენლათ მამითადისთვის ემზადებიან.

აი ჰაერში გაიწყრილა კიდევ მეთაურის შემოძახილმა: „გავლესოთ, ძმებო, ნამგალი, პური შეგვექნია სამკალი“. და მოუახლოვდა გარინდებულს მინდორს მთელი ჯარი კალთებ-წამოკეცილ, სახელო-დამკლავებულ და შუბლ გადატკრეცილ ვაჟკაცთა რაზმისა.

მინდორი თავით ბოლომდე გააჟრჟოლა, მძლავრათ ამოიფშვინა, მიინძრ-მოინძრა და თითქო უნდოდა თავის ხვედრს გაჰქცეოდა. მაგრამ ნელა-ნელა ისევ დაშოშმინდა, გაყუჩდა და თავის არე მარეში პირველობა კაცს დაეთმო.

—, აბა, ბიჭო, ჰერი, ჰერი, ასე უნდა მომკოთ ქერი—შეჰკივლა კვლავ მეთაურმა, წინ გახტა, შემოტრიალდა, თავზე აღმა-

სივით გაღვსილი ნამგალი შემოიტრიალა, სწრაფლ მოსკრუ დიდი ხელეური და ტოლებს პირში აყარა.

„ჰოპუნა! ავხე! ავხე!

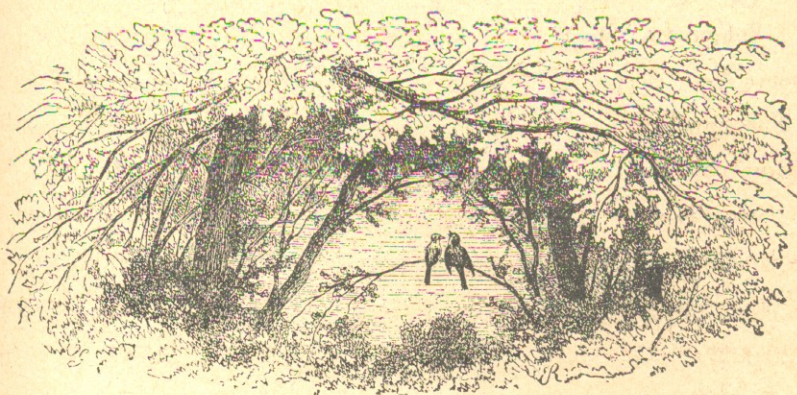
ახლა ჩვენი მკაცა ნახე!“

შესძახეს დანარჩენმა მომკელებმაც და ყანას მოედვნენ ტეცხლებრივ.

და მალე სიმღერამ და ნამგლის წკრიალმა მთლათ შთანთქა მინდვრის ჰანგები.

კაცის ხმამ, ძლიერთ ძლიერმა დაიმორჩილა ყოველი.

ეკ. გაბაშვილისა.

შაკი მხედრობა

(მოთხრობა შამინ სიბირიაკის)

ადგან ახალი წელიწადი მოდიოდა, ასოთ-ამწყობნი სტამბიდან ჩვეულებრივზე აღრე წავიდნენ. სტამბაში დარჩა ერთი ბებერი ფაქტორი, (სტამბის წეს-რიგის მიმცემი, ასოთ-ამწყობთა უფროსი), რომელიც დიდხანს ფოთილობდა თავის „კანტორასთან“ და რალაც ქალღედებს ალაგებდა, თან გაჯავრებული დუღუნებდა:

— გასაკვირველია! რათ უხარიან ხალხს ახალი წელიწადი, „ახალი წელიწადიაო“... „მომილოცავს ახალი წელიწადიაო!“ ბატონებო! წელიწადი ახალია, მაგრამ საქმე კი ისევ ძველი რჩება. ჰე...ჰე.. ჰე!
 — ოხკრით დაათავა ბებერმა და შემოიარა მთელი სტამბა. მაშინები იდგნენ თავ-თავის ალაგას, მძიმეთ, გაუნძრევლათ. კასაში ყველგან სრული სიჩუმე გამეფებულიყო, მხოლოდ სველი ქალღედის და სტამბის მძიმე სუნი ტრიალებდა.

— ახლა ხომ ყველაფერი დალაგებულია! — წაილაპარაკა ბერიკაცმა და უკანასკნელათ თვალი გადაავლო მთელ სტამბას. მერე

ეროვნული
მხატვრობის
სამსახური

გაემართა კარებისკენ, იქვე ახლო ფიცრის ტახტზე იწვა სახურე ანდრო და გულიანათ ხვრინავდა, ფაქტორმა იმას ღვიძება დაუწყო:

— შენ ეი! გესმის თუ არა, ყური უგდე აქაურობას, რომ ყველაფერი რიგზე იყოს, — ეუბნებოდა ბერი-კაცი ანდროს და თან თავისსავით ბებერ ფარაჯას იცვამდა.

— ვეცდები, — უბასუხა ანდრომ და თან ისეთი დამთქნარა, რომ ყბებმა ლაწა-ლუწი დაუწყეს.

— შენ, ეი, გესმის თუ არა, ბებერი არ დაიძინო. — გაუმეორა ბერიკაცმა და საჩქაროთ კარები გაიხურა.

მოსამსახურე დარაჯმა ანდრომ რაღაც წაიბუტბუტა, ერთი კი-

დევი დამთქნარა და ისე მოსხლეტით გაიშლართა თავის სა-

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

წოლზე გეგონებოდათ დაკრილიაო.

სტამბაში ბნელოდა. მხოლოდ გაჭუჭყიანებულ ფანჯრებიდან შემოდირდა მკრთალი მთვარის სინათლე. ცოტა ხანს სამარისებური სიჩუმე ჩამოვარდა. უცებ, სადღაც იატაკის ქვეშ გააფხაკუნა თავმა; რომ გაიგო ყველანი წასულანო, გამოძვრა თავის სოროდან და კრეფა დაუწყო ჰურის ნამცეცებს, რომლებიც მუდამ დღე რჩებოდა ხოლმე მუშების ნასუფრალიდან; ამითი იკვებებოდა მთელი ჯალაბობა თავვისა! მაშ რა ექნათ, სტამბის მელანს და ქალაღდს ხომ ვერ სჭამდნენ! დიდი კმაყოფილი იყო თავგუნადღეს რომ სტამბიდან ასე აღრე წასულიყვნენ. იმას თავისუფლათ შეეძლო მთელი ოთახების დავლა, მაგრამ როდესაც თავმა ასოთამწყობთა კასის ახლოს გაირბინა, სადაც რიგზე იყო ჩალაგებული მთელი ანბანი, უცბათ მოესმა უცნაური ხმა:

— ჰ...ჰ...ჰ...ჰ...ჰ... ამ ხმას მოჰყვა სხვა ხმებიც:

— ე...ე...ე...ე...ე... ა...ა...ა...ა...ა... ო...ო...ო...ო...ო...

— ი, ი, ი, ი აწრიბინდა ერთი ასო, რომელიც ამაოთ ცდილობდა რამე გამოეთქვა. ატყდა საშინელი აურ-ზაური და გამოურკვეველი ხმაურობა: ყველა ხმებს ჰფარავდა ერთი ასოს ხმა.

— უ, უ, უ, უ, უ, უ.

— ბატონებო ასე არ შეიძლება! — აიმაღლა ხმა ჰაემ, — რიგზე ვილაპარაკოთ, თორემ ვერავინ ვერაფერს გავიგებთ. ყველაზე მარდი გამოჩნდა ასო „ხ“, რომელმაც ერთი კასიდან მეორე კასაში დაიწყო ხტომა და ამ ხტომიდან გამოვიდა სხვა-და-სხვა ხმები:

— ახ! იხ! ოხ! უხ! — ეს ყვირილი გადავიდა ჯერ წმინდა სიცილზე — ხი... ხი... ხი... ხი! და მერე კი ნამდვილ სიცილათ გადაიქცა: ხა, ხა, ხა, ხა!

საზოგადოთ ეს ასო ძალიან მხიარული გამოდგა და ამიტომ ძალიან ბრაზობდნენ სხვა ასოები, რომლებიც თავ-თავისთვის ჩუმათ ეყარნენ. „ფ“ გადახტა თავის მეზობელ „უ“-თან და ორივემ ერთათ შექნეს ბუტბუტი:

— ფუ, ფუ, ფუ, ფუ, ნეტა რაზე იცინიან, მგონი საცილო აქ არაფერი არ არის! — ფუ, ფუ, ფუ.

უცბათ ყველა ასოებმა დაიწყეს ხტუნვა! ზოგი მალაყზე დგებოდა, ზოგი ყვიროდა, ზოგს გადაეხვია ხელი-ხელს და დახტოდნენ. ოთახის შუა გულში გაჩნდა ერთი საშინელი კამათი:

— ჰო, ჰო, ჰო! — ყვიროდნენ გადაბმული ჰ და ო.

— არა, არა, არა, უფრო ძალიან ყვიროდა სამი ასო, რომლის საგანაც შემდგარიყო ეს მთელი სიტყვა.

— წინ, წინ, წინ! ამაყათ მიაბიჯებდა ასო წ და მიათრევდა ი და ნ-არს. კასამი დარჩენილიყვენ მხოლოდ ორი ასო, რომლებიც თითქო ყველას დავიწყებოდა, ესენი იყვნენ ორ თვალა-მსუქანი ჯ და სუსტი, მოკუნტული ჰ. ესენი ისე იშვიათათ იხმარებოდნენ აწყობაში, რომ მგონი სულ გადაეჩვივნენ ადგილიდან დაძვრას და თუ მათ ხან-და-ხან შეაწუხებდნენ, მაშინაც ძალიან წყრებოდნენ.

— ნეტა რისთვის მაწუხებენ, მე საცოდავს, ბებერსა. — იტყოდნენ ხოლმე ჯ და ჰ, როცა ჩავარდებოდნენ აწყობაში.

როცა ასოებმა მეტათ თავი წაიღეს და ძალიან დაიწყეს ხმაურობა, კასიდან მოისმა სასტიკი ბძანება.

— ერთი!.. ორი!.. სამი!.. ვინა ხმაურობს აქა? ჩვენ არ გვიყვარს უწესოება... ყველამ თქვენ-თქვენი ალაგი დაიჭირეთ, გასწით ჩქარა!

— რა? სად? როგორ? რისთვის? — კითხულობდა კითხვითი ნიშანი და თან კასიდან გამოიყურებოდა. — რისთვის? როგორ? სად? რათა?

— გასაკვირველია! — მიუგო იმას გაკვირვებითი ნიშანმა. — მე დიდი ხანია მესმის, ვუყურებ და მიკვირს! ჰო! გასაკვირველია!

ამათ მოჰყვნენ ყველა ნიშნები მართლ-წერისა, ყველაზე გულადი და გამბედავი გამოჩნდა ჩვენი კუზიანი მძიმე; ის პირდაპირ ასოების შუაში გადახტა და თავის ამხანაგებს ძახილი დაუ-

წყო: ძმებო, აქეთ, მომეწველეთ, ჩქარა... შენ ჰეი, წყნარად, სულ ბოლოში დადექი კარებთან. ორო-წერტილო, შუაში მოექეც და მაშინ კი იმედია ყველაფერი რიგზე დადგება.

მართლაც და ამათმა მოსვლამ ყველანი ჩააჩუმა, ამათთან ხუმრობა ძრიელ ძნელია, ამათი ოხტიდან ტყვიის ასოები კი არა პატარა კაცებიც (მოსწავლენი) ვერ მოდიან და თუ წინეთ ყველა თავისთვის ყვიროდა, ახლა გასაგები სიტყვები მოისმოდა და მეტათ გრძელი წინადადებებიც.

— აი, ახლა ყველასათვის კარგი იქნება, — არწმუნებდა მძიმე და თან „ჯ“-ს ეწველებოდა. — ახლა შეიძლება ლაპარაკი?

— რატომ, რატომ, შეიძლება! — დაეთანხმენ ყველანი: — მთელ წელიწადს ვმუშაობთ დაუღალავათ, მერე როგორ გვაწვალენ! ხან აგვაწყობენ, ხან დაგვშლიან, ხან დაგვთხუპნიან იმ საზიზლარი მურით, გვსრესენ მაშინის ქვეშ! ნამდვილი ჯოჯოხეთია ჩვენი ცხოვრება!

— ყველაზე ძრიელ მე მეჯავრება ეს სტამბის შავი მური. ბუტბუტებდა „ჯ“ — ნეტა რა კარგი იქნებოდა, რომ ერთი ჩვენი ფაქტორი გაგვეთხუპნა მურით! რას იზამდა, ნეტა!?

— ი, ი, ი, ი-რა საკადრისია, მე კი მომწონს და! — იძახოდა ასო ი.

— მოითმინეთ, ბატონებო, გამოისმა ხრინწიანი ხმა იმ განყოფილებიდან, სადაც მაშინები იდგნენ. — რა ძალიან გიკვირთ რომ ვთხუპნიან სტამბის მურით. ვთხუპნიან, მაგრამ ქალღმერთისევ გაგწმენდთ ხოლმე, აბა ერთი შინჯეთ ტრიალი ისე, როგორც მე; ვტრიალებ და ვტრიალებ, ერთის სიტყვით, თავბრუ მეხვევა ხოლმე!

— ეგ რა დიდი რამ არის, — წამოიძახა გაგულისებულმა ქალღმერთმა, რომელიც იქვე კუთხეში იდო. — აი, ყველაზე ცუდი ეს არის, რომ მე ესეთ თეთრს, როგორც თოვლს, უცბათ ისე გამსვრიან

ხოლომე, რაღაც ტუტუცური ნაფხაქნებით რომ ველადავებოდა, გამასუფთავებს, თორემ თქვენ რა გიჭირთ.

— არა მოითმინეთ, ძმებო! — დაიძახა ასო „ა“ — მა და ერთი ფეხით წინ წამოიწია — მე თქვენ გეთანხმებით, რომ ბევრსა მუშაობთ, მაგრამ საქმე ასოებშია.

— ჰო, ჰო, ჰო! — ერთ ხმათ შეჰყვირეს ყველა ასოებმა.

— რასაკვირველია, ბევრნაირი ასოებია! — განაგრძო „ა“ — მა — მაგალითად „ა“ მთელ კასაში ერთია და მეტათ ხშირათაც იხმარება, მაგრამ არიან ასოები, რომლებიც მთელი წლოვით უხმარებლათა ჰყრიან. ჩვენ რასაკვირველია, გვთხუნიან მურიით და სიცოცხლე გაქვთ როგინათაც გვსრესენ მაშინის ქვეშ, მაგრამ, სწორეთ რომ ვილაპარაკოთ, უჩვენოთ არა გაკეთდება — რა; ეს ასოთ ამწყობებმაც კარგათ იციან და ამიტომ ასოთ-ამწყობთაც მართებთ, რომ ცოტა ზრდილობინათ მოგვექცენ.

მაშინის დიდი ჩარხი — გაჩუმებული, გამწყურალივით, დინჯათ გამოიყურებოდა, თან გულში ფიქრობდა: — მგონია საკმაოთ ვსრისე ეს მკვებარაები, ტყვიის კენჭებს რომ გვანანო.

თავი კი იჯდა თავის სოროში და ამათ კამათს დაწვრილებით ყურს უგდებდა. ბოლოს გულმა ველარ მოუთმინა და თავის სიტყვაც ჩაუმატა:

— ბატონებო, მოითმინეთ! მე ავიხსნით ყველაფერს. მოგეხსენებათ, რომ მე უფრო ღამეობით ვსაზრდოობ და მთელ ღამეს ვფხიზლობ; მე ვიცი ის, რაც სხვებმა არ იციან. როცა ქვეყნის ერთ ნახევარს სძინავს, მეორე საქმობს, ოფლსა ღვრის. დიახ, ღამის სიჩუმემ შექმნა უდიდესი აზრები, რომლებსაც თქვენ მსწრაფლ მოჰყენთ ხოლომე მთელ დედამიწის ზურგზე, ამიტომაც არ არის ძალა თქვენზე უძლიერესი. თქვენ ხართ უდიდესნი და ყოვლად უძლეველნი მხედრობათა შორის. მაშ, გაუმარჯოს ძლევა-მოსილ შავ-მხედრობას! ვაშა!.. ვაშა!..

როცა მეორე დილას მოსამსახურემ დაგაეა სტამბის მსახური, ყველა ასოები ჩუმით, სულ განაბულნი ელიგენ თაე-თავის ალავას, იტაკზე ეგდო მხოლოდ ასო ლ. საწყალს თავის სიმძიმის გამო ვერ მოესწრო სხვებთან ერთად კასაში ჩახტომა.

— ესეც ასოთ ითვლება, რაღა! ბუტბუტებდა სტამბის დარაჯი ანდრო.

— ჩქარა ჩადი შენს ალავას, სულელო! აი ახლავე მოვა ფაქტორი და ვაი თქვენი ბრალი, ის გაგარჩევთ თქვენ ყველას კარგათ, იმან იცის თქვენი ხერხი.

სათ.-აზნ. სკოლის მოსწავლე შალვა ტატიშვილი.

პირველი სარდალი რუსეთისა

ს უ ვ ო რ ო ვ ი.

ოსკოვში 1729 წელს აზნაურს კასილ სუვოროვს ეყოლა ვაჟი, რომელსაც აღექსანდრე დაარქვეს. მშობლებს ძრიელ იამათ ვაჟის შეძენა, რადგანაც სხვა შვილი არ ჰყავდათ.

მაგრამ ბავშვი როგორღაც ძრიელ უსუსური გამოდგა და თუ სიკვდილს გადარჩებოდა, არ ეგონათ. მშობლები თავს ევლებოდნენ დედის ერთას და გადაარჩინეს სიკვდილს,

მაგრამ დიდხანს მაინც სუსტი იყო.

თუმცა იმდროს რუსეთში თავად-აზნაურობა უფრო სამხედრო სამსახურს ეტანებოდა, მაგრამ, რადგანაც პატარა საშა ჯან სალი არ იყო, ამიტომ მამამ პატარაობითვე სამოქალაქო სამსახურისათვის დაუწყა მას მომზადება. სუვოროვის

მამა, იმ დროის შესაფერათ, თვითონაც კარგი ნასწავლი კაცი იყო და შვილსაც კარგათ ზრდიდა.

პატარა სუვოროვი საკვირველი ნიჭისა და თვისების ყმაწვილი გამოდგა. პატარაობითვე ადვილათ შეისწავლა, დედა ენას

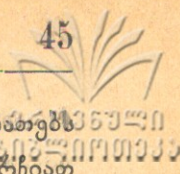

გარდა, უცხო ენებიც: ფრანგული, ნემეცური, პოლონური და იტალიანური. ამას გარდა ყმაწვილს ისეთი წიგნების კითხვა უფრო უყვარდა, რომლებშიაც სახელოვანი სარდლების ცხოვრება და გმირობა იყო აღწერილი. ის აღტაცებაში მოჰყავდა ძველი დროის გმირი სარდლების ომების აღწერას. მაგრამ მამა მისს არ მოსწონდა ასეთი მიდრეკილება თავისი ვაჟისა და უშლიდა კიდევ იმნაირი წიგნების კითხვას, რადგანაც ეშინოდა პოლკში შესვლა არ მოინდომოსო. საშას მამა ძრიელ უყვარდა, არ უნდოდა მისი წყენა და ამიტომ სულ ჩუმათ ჰკითხულობდა საყვარელ წიგნებს და თანაც ავარჯიშებდა თავის სხეულს, რომ ღონე მოეკრიფა, შეჩვეოდა ჯაფის ატანას და მოთმენას. იგი დიდ ხანს დადიოდა შეუსვენებლათ ხან ფეხით, ხან ცხენით და თან იარაღის ხმარებასაც ეჩვეოდა:

როცა გაიზარდა სამოქალაქო სამსახურში შესვლაზე გადაჭრილი უარი გამოაცხადა და ეხვეწებოდა საყვარელ მამას, პოლკში ჩამწერო. თავისი კარგი მეგობრების რჩევით მამაც დაყაბულდა და მან ახლა თითონ დაუწყო მას სამხედრო სამსახურისათვის მომზადება. ასე გადასწყდა პატარა სუვოროვის ბედი, და მანაც ბეჯითათ მოჰკიდა საქმეს ხელი.

12 წლისა იყო, როცა იგი მამამ ჩააწერინა გვარდიის პოლკში, მაგრამ ხუთ წელიწადს მხოლოდ ითვლებოდა პოლკში და მშობლების სახლში იმყოფებოდა. ამ ხუთ წელიწადს აღარავინ უშლიდა მას განეგრძო თავისი საყვარელი საქმე და, მართლაც, ძრიელ კარგათ შეისწავლა სხვა და სხვა გვარი სამხედრო საგნები. და როცა 17 წლისა შეიქნა, ჯარში შევიდა.

თითქმის ათი წელწადი იყო სუვოროვი სალდათათ, მაგრამ ყოველ მოვალეობას და შრომას სალდათისას მოთმინებით ჰკისრულობდა. მოსამსახურეს ნებას არ აძლევდა, რომ მისთვის წადები და ტანისამოსი გაეწმინდა, ყოველიფერს თვითონ აკეთებდა თავისი ხელით. სალდათების სწავლას თავის დღეში არ დააკლდებოდა, ყველა

ბრძანებას უფროსისას ერთგულათ ასრულებდა. ამხანაგ სალდათმა ისე შეაყვარა თავი, რომ როცა ვინმე უფროსათ უნდა აერჩიათ თავის შორის, უთუოთ მას ირჩევდნენ. ამგვართ, ყაზარმაში ცხოვრების დროს სუვოროვმა ზედმიწევნით შეისწავლა რუსის სალდათის სული და გული, მისი საჭიროება და ხასიათი, რასაც ძრიელ დიდი მნიშვნელმა ჰქონდა სუვოროვისათვის მომავალში.

ის პოლკი, რომელშიაც სუვოროვი იყო, პეტერგოფში იმყოფებოდა, სადაც მაშინ რუსეთის დედოფალი ელისაბედი ცხოვრობდა. ერთხელ სუვოროვი დარაჯათ იდგა ხელმწიფის ბალში ფანჩატურთან. ამ დროს დედოფალი გამობრძანდა. სუვოროვმა ისე მოხდენილათ და მარდათ მისცა პატივი, რომ დედოფლის ყურადღება მიიქცია. დედოფალი შეჩერდა და ჰკითხა სახელი და გვარი. სუვოროვმაც მოახსენა.

— „შვილი ხომ არა ხარ ვასილ ივანეს ძის სუვოროვისა?“ — ჰკითხა დედოფალმა.

— დიახ! — მოახსენა სალდათმა.

დედოფალს ძრიელ მოეწონა მარჯვე პასუხი და შეხედულემა ახალ გაზდა სალდათისა, ამოიღო ვერცხლის მანეთიანი და შეაძლია.

— „ვერ ავიღებ, დედოფალო! უპასუხა მოწიწებით სალდათმა; კანონი უკრძალავს სალდათს აილოს ფული მაშინ, როცა მცველათ არის“.

— „ყოჩაღ!“ უბრძანა დედოფალმა, ლოყაზე ხელი შეახო და მანეთიანი მიწაზე დადო.

— „აიღე მაშინ, როცა მცველობას მორჩე!“ — დაუმატა დედოფალმა.

სუვოროვი სიკვდილამდის ინახავდა იმ მანეთს და ამბობდა, რომ პირველი ჯილდო მან მიიღო მეფისაგან, როგორც მარჯვე სალდათმა; მოხუცებულობაშიაც კი სიამაყით იგონებდა ხშირათ

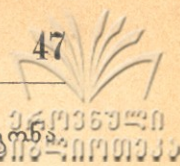
ამ ამბავს და იტყოდა, არც ერთ ჯილდოს არ ვაფასობდი, ისე, როგორც პირველმა ჯილდომ გამახარაო.

ოცდა ხუთი წლისა იყო სუვოროვი, როცა აფიცრის ხარისხი მიიღო. აფიცრობაში კიდევ უფრო გამოიჩინა ყოჩაღობა. თვითონ მტკიცეთ ასრულებდა თავის მოვალეობას და სალდათებისაგანაც ითხოვდა სინიღისიერათ აღესრულებინათ თავისი ვალი. მაგრამ ამავე დროს უვლიდა და კარგათ ეპყრობოდა მათ. სალდათებმაც ისე შეიყვარეს თავისი ყოჩადი აფიცერი, რომ ერთი მისი სიტყვა საკმაო იყო, ცეცხლში ჩაცვინულიყვნენ.

1756 წ. ავსტრია და პრუსია ებრძოდნენ ერთმანეთს (შვიდი წლის ომი). რუსეთმა ავსტრიას მიაშველა თავისი ჯარები. ამ ომში სუვოროვმა პირველათ ისახელა თავი და კიდევ დაწინაურდა.

მაგრამ თავისებურობას და უბრალოთ ცხოვრებას არც მაშინ იშლიდა, როცა დაწინაურდა. უბრალო სმა და ჭამა და ჩაცმა უყვარდა; სტუმრათ წვევა ეზარებოდა, სარკეში თავის დღეში არ ჩაიხედავდა, თბილ ტანისამოსს არ ჩაიცვამდა, რაც გინდა სიცივე ყოფილიყო. მოურიდებელი და პირში მართლის მთქმელი იყო. ერთი სიტყვით ყველაფერში თავისებური იყო და ბევრჯელ ისე იქცეოდა, კაცი იფიქრებდა, სწორეთ სულელიაო. როცა დადიოდა ხტუნავდა. ლაპარაკში ლაზღანდარობდა, გამოცანებისა და ანდაზების ხმარება უყვარდა. როცა ვისმეს ელაპარაკებოდა, ან იმანჭებოდა, ან კიდევ სულ გაჩუმებული იყო და იმ დროს, როცა მობაასე პასუხს მოელოდა, იგი ერთბაშათ გაღიხარხარებდა და გაიქცეოდა ცალ-ფეხზე ხტუნვით.

მთელ დღეს სალდათების სწავლებასა და წრთვნას ანდომებდა, მაგრამ აქაც სულ თავისებურათ მიჰყავდა საქმე. ადგებოდა ღამე, დაიწყებდა მამალივით ყვილს, გამოაღვიძებდა სალდათებს, წაიყვანდა სიჩქარით საღმე შორს, გაიყვანდა მდინარეზე ფონით, მოივლიდნენ ტყესა და ველს და მერმე დაქანცულები დაბრუნდებოდნენ ბანაკში. მისთვის არც სიცხე იყო, არც სიცივე. ერთი

სიტყვით ისე იქცეოდა და ცხოვრობდა, რომ ზოგს გიჟი ვერგელ მოახსენეს დედოფალს ეკატერინეს მისი, ვითომდა, თავ-ქარიანობა, მაგრამ დედოფალმა ბრძანა:

— „თავი დაანებეთ! მე იმას თქვენზე კარგათ ვიცნობო“.

და, მართლაც, 1767 წ., როცა პოლონელები ებრძოდნენ რუსებს, სუვოროვმა დაუმტკიცა ყველას, თუ როგორი გმირი სარდალი იყო. ომის ხერხს იგი სამი სიტყვით ხატავდა ხოლმე: „თვალთ გაზომვა, სისწრაფე და იერიში“. მან მოკლე ხანში დაიმორჩილა და დაამშვიდა მთელი პოლონეთი და გამარჯვებული დაბრუნდა რუსეთში.

სხვა ბევრ კარგ ღირსებასთან ამ მამაც სარდალს ის ღირსებაცა ჰქონდა, რომ უანგარო კაცი იყო და ამიტომ ბევრჯელ ღარიბათ ცხოვრობდა.

ერთხელ, როცა ეკატერინე დედოფალმა სუვოროვის ჯარი დაათვალიერა, ძრიელ მოიწონა და ჰკითხა მას:

- „მითხარი, რა ჯილდო უფრო გსურს?“
- „არაფერი არ მინდა, დედოფალო, მოახსენა სუვოროვმა.
- „არა, მაინც მითხარი, რითი დაგაჯილდოვო?“
- „თუ ასეა, დედოფალო, მამ უბრძანეთ, სადგომის ქირა მისცენ სახლის პატრონს, არ მასვენებს და მეც არა გამაჩნია რა, რომ გავისტუმრო“.
- „განა ისე ბევრია?—ჰკითხა დედოფალმა.
- „ბევრი გახლავს, დედოფალო! სულ ს-ა-მ მ-ა-ნ-ე-თ ნ-ა-ხ-ე-ე-ა-რ-ი-ა, გაზვიადებით მოახსენა სუვოროვმა.

დედოფალს გაეცინა და, რასაკვირველია, ვალიც გადაუხადა.

1771 წლებში, როცა რუსები ოსმალებს ებრძოდნენ, სუვოროვიც მონაწილეობას იღებდა თავისი მამაცი ჯარით. ყველაზე უფროსი სარდალი-კი მაშინ რუმეინცოვი იყო. ერთხელ სუვოროვმა მოინდომა ოსმალების ქალაქის თურთუქაის აღება მდინარე დუნაის ნაპირზე. მაგრამ რადგან ეს საქმე ძრიელ ძნელათ მიაჩნდათ,

ბრძანება მოუვიდა, თავი დაენებებია. სუვოროვმა მაინც არ დაშალა, იერიშით დაეცა ქალაქს; დაამარცხა ოსმალების ჯარი, აიღო ქალაქი, რამდენიმე ზარბაზანი, ათი დროშა და 50 გემი წაართვა მტერს. მერმე ეს გამარჯვება ასე აცნობა რუმინანცოვს.

„დიდება ღმერთსა, ქება თქვენცა;
თურთუქაი ავიღე, აქა ვარ მეცა“.

მთელი ლაქმარი გაკვირებული იყო სუვოროვის გმირობით, მაგრამ ჯარების მთავარმა სულ სხვა ნაირათ შეხედა საქმეს; სუვოროვი პასუხის გებაში მისცა, რატომ ჩემი ბრძანება არ აღასრულეო, და სიკვდილით დასჯა გადუწყვიტა.

როცა ეს განაჩენი დედოფალს ეკატერინეს წარუდგინეს დასამტკიცებლათ, მან აი ზედ რა დააწერა:

—“მტრის მძლეველის დასჯა ვის გაუგონია“! და თანაც სუვოროვს ჯილდოთ წმ. გიორგის ჯვარი გაუგზავნა.

სუვოროვმა კიდევ უფრო ისახელა თავი მაშინ, როცა რუსეთმა ხელ მგორეთ დაუწყო ომი ოსმალეთს (1787 წ.).

ამ ომში ავსტრიაც რუსეთის მომხმარე იყო. ავსტრიის ჯარების უფროსი იყო პრინცი კობურგი. ერთხელ ასი ათასი ლაქმარი ოსმალეთისა მიუახლოვდა ავსტრიის ჯარს. შეშინებულმა კობურგმა კაცი აფრინა სუვოროვთან და მისწერა, მოგვეშველეო.

სუვოროვმა ერთი სიტყვა მისწერა: „მოვლივარ“! და, მართლაც გაემურა თავისი ჯარით. მაგრამ სუვოროვსა და კობურგს ერთათ ოცდახუთი ათასი კაცი თუ ეყოლებოდათ. როცა კობურგმა სუვოროვის მოახლოება გაიგო, გაეხარდა და შეუთვალა, მობრძანდით.

მაგრამ სუვოროვმა უპასუხა: „სუვოროვი ლოცვასე სდგასო“

მგორეთ მოვიდა კაცი და ასეთი პასუხი მიიღო: “სუვოროვი ვახშმათ ზისო.“

მესამეთაც რომ მოვიდა კაცი, შეუთვალა: „სუვოროვს სძინავსო“.

მაგრამ მას სრულებითაც არ ეძინა: ის, თურმე, მაღალ ხეზე ასულიყო და იქიდან ოსმალთა ჯარების ბანაკს ათვალეირებდა.

დილით ადრე მიუახლოვდა თავის ჯარით ავსტრიელებს, ნახა კობურგი და უთხრა, ახლავ უნდა მივიტანოთ იერიში მტერზეო. სთქვა და კადეც აღასრულა. გაიმართა საშინელი ომი. ოსმალები თავგამოდებით ომობდნენ, მაგრამ ვერაფერმა ველარ უშველათ და საშინლათ დამარცხდნენ. სუვოროვმა მთელი მათი ბანაკი იგდო ხელში, დროშა და ოთხმოცი ზარბაზანი წაართვა.

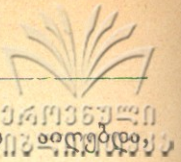
ამ იშვიათი გამარჯვებისთვის ეკატერინემ წმ. გიორგის პირველი ხარისხის ჯვარი უბოძა სუვოროვს და გრაფის ღირსებაც მიანიჭა.

კიდევ უფრო გააკვირვა სუვოროვმა ქვეყანა, როცა ოსმალეთის მიუვალი ციხე „იზმაილი“ აიღო. ციხე-ქალაქს სულ ათი ვერსი მანძილი ეჭირა. ერთი მხრით დუნაის მდინარე ეკრა და თან მაღალი ქვითკირის კედელი ჰქონდა აშენებული. სხვა მხრიდან მიწის ჯებირი ჰქონდა, სიმაღლით ოთხი საჟენი და თან თხრილი შემოვლებული, სიღრმით შვიდი საჟენი. შიგ 40,000 მეომარი იყო მცველათ, 250 ზარბაზნით. სუვოროვს-კი სულ ოცდა რვა ათასი მეომარი ჰყავდა. მაგრამ იგი მაინც არ შეუშინდა და გადასწყვიტა: ან სიკვდილი, ანუ ძღვევაო.

წინ-და-წინ კი ციხის უფროსს შეუთვალა, ნებით დამემორჩილეო.

მან ასეთი ამაყი პასუხი მისცა. „უფრო ადვილათ შეიძლება ცა დაეშვას დედა-მიწაზე და დუნაი უკუ იქცეს, მინამ იზმაილი დამემორჩილდესო“.

ამ პასუხის შემდეგ სუვოროვმა მოამზადა ჯარი და ღამის სამ საათზე მიიტანა ციხეზე იერიში. ოსმალები მამაცურათ იცავდნენ თავის მიუდგომელ ციხეს, მაგრამ სუვოროვს ვინ გაუმაგრდებოდა. ოცდა სამი ათასი კაცი ამოსწყვიტა, სამოცი მარტო ფაშა მოკლეს, 595 დროშა და 232 ზარბაზანი წაართვა საწყალ ოსმალებს; სხვა დავლას ხომ ანგარიშიც აღარ ჰქონდა.

არავინ ფიქრობდა, თუ სუევოროვი ამ ციხეს ამიტომაც ყოველ კაცს გაუკვირდა და გმირი სარდლის ქება მთელ ქვეყანას მოეფინა.

ეს გამარჯვება ასე აცნობა სუევოროვმა დედოფალს: „ამაყი იზმაილი თავს იდრეკს თქვენი მუხლის წინაშე“.

მართლაც შემდეგ ამისა ოსმალებმა თავი მოიხარა რუსეთის წინაშე და ზავი ითხოვა.

როცა ამ ზავის გამო იდღესასწაულეს, დედოფალმა ეკატერინემ, სხვა ჯილდოს გარდა, ბრილიანტის ეპოლეტები უბოძა სუევოროვს.

1793 წ. კიდევ გამოუცხადეს პოლენელებმა ომი რუსეთს. მთელი პონელეთი შეიარაღდა. ამ ომის დროს სუევოროვი მთელი რუსის ჯარის უფროსათ დაინიშნა. დიდი მამაცობა გამოიჩინა, დასძლია პოლენელები, მათი გამოჩენილი სარდალი კოსტიუმკო დაატყვევა, თვით ვარშავის ქალაქი აიღო და დედოფალს შემდეგი სიტყვები მისწერა:

— „უმოწყალებო დედოფალო! ურა! ვარშავა ჩვენია“. დედოფალმაც ასე მოკლეთ უბასუხა: „ურა! ფელდმარშალ სუევოროვს!“

ამ ომის შემდეგ მთელი რუსეთი სუევოროვს აღტაცებით მიეგება. პეტერბურღში ცალკე სასახლე დაუნიშნეს საცხოვრებლათ და ყოველ დღეს მეჯლიშებს უმართავდნენ. ის კი სულ უბრალოთ ცხოვრობდა: ერთ პატარა ოთახში წვებოდა, ქვეშ თივას იგებდა და მეჯლიშებიც ჭირივით ეჯავრებოდა.

1796 წ. გადაიცვალა დედოფალი ეკატერინე და გამეფდამპერატორი პავლე პირველი. ამ ხელმწიფემ თავის ჯარებში ბევრი ცვლილება შემოიღო. ეს სუევოროვს არ მოსწონდა და სამსახურს თავი დაანება. გამოთხოვების დროს მისმა მხედრობამ ბევრი იტირა. ამის შემდეგ სუევოროვმა ორი წელიწადი თავის სო-

ფელ კონშანსკში გაატარა. აქაც იგი თავისებურათ — სხივებულათ ცხოვრობდა. დიღ-დიღით ძრიელ ადრე აღგებოდა, მერე სამრეკლოზე აღიოდა, რეკავდა ზარებს, წირვის დროს ჟამნსა და სამოციქულოს თვითონ ჰკითხულობდა და საცეცხლურს უმზადებდა ღვდელს. სადილს ყოველთვის შინა სქამდა, ნასადილევს ცოტას მოისვენებდა და მერე სოფელში დაეხეტებოდა. აქ ხშირათ გაერევოდა სოფლის ბაღლებში და მათთან ჰხტოდა და თამაშობდა. როცა ბაღლებს ჩხუბი მოუვიდოდათ, გამზავებელი და შემრიგებელი ის იყო, მაგრამ უფრო ხშირათ პატარებსა და სუსტებს ექიმაგებოდა, ხოლმე.

სალამობით-კი ჩაიკეტებოდა თავის სამუშაო ოთახში და ხშირათ აოენებდა წიგნების კითხვაში და მაშინდელი სახელოვანი საფრანგეთის სარდლის ნაპოლეონის ომების გეგმის შინჯვაში.

ნაპოლეონი იყო კორსიკელი აზნაური, სწავლის დროს საკვირველი ნიჭი გამოიჩინა; მერე მოვიდა პარიჟში და იქ შევიდა სამხედრო სამსახურში. იმ დროს საფრანგეთში დიდი არეულობა მოხდა. აშით ისარგებლა ნაპოლეონმა, თან-და-თან ამადლდა, ომებში დიდი გმირობა გამოიჩინა და ბოლოს მთელი საფრანგეთის იმპერატორი გახდა. მან მთელ ევროპას შიშის ზარი დასცა თავისი ომებით. აი ამ ნაპოლეონის ომებს აღევნებდა თვალ-ყურს სოფელში სუვოროვი და ხშირათ იტყოდა:

„დროა, ღმერთმანი, ეს ლაწირაკი ყმაწვილი შევაჩეროთ, თორემ ნამეტან უზარ-მაზარ ლაჯებსა სდგამსო“.

და, მართლაც, როცა ევროპის მფევეებს საქმე გაუჭირდათ, შეერთდნ და ისე დაუწყეს ბრძოლა ნაპოლეონს. ავსტრიის იმპერატორმა რუსეთის ხელმწიფესაც სთხოვა მიშველება, მაგრამ იმ პირობით, რომ შეერთებული ჯარების უფროსათ უთუთოთ სუვოროვი დაენიშნა. რუსეთის ხელმწიფე პავლე დათანხმდა; მეტი გზა არ იყო, სუვოროვი უნდა მოეწვია.

სუვოროვმა რა იცოდა, თავისთვის ცხოვრობდა, სოფელში, თავის პატარა ქოხში და ხშირათ ეს საკვირველი მოხუცი ბაღლებთან თამაშში იყო გართული.

მაგრამ ერთხელ მოულოდნელათ მიიქრა მასთან შიკრიკი და იმპერატორის წერილი მიართვა. ხელმწიფე ქებით იხსენიებდა მის უწინდელ გმირობას და სთხოვდა ეკისრა ჯარების უფროსობა. ეს წერილი როცა წაიკითხა, მოხუც სარდალს ცრემლები მოერია, აკოცა წერილს, საჩქაროთ პარაკლისი გადაახდევინა ღედელს, ოცდა ხუთი თუმანი ისესხა მნათესაგან და დაუყოვნებლათ გასწია პეტრეს ქალაქში.

იმპერატორი გადაეხვია სუვოროვს, გადაჰკოცნა და თავის ხელით დაჰკიდა წმ. იოანეს დიდი ჯვარი. ერთი საათის შემდეგ მთელმა პეტერბურღმა გაიგო სუვოროვის დაბრუნება და ყველანი ერთმანეთს ულოცავდნენ, მაგრამ ყველაზე უფრო კი ჯარებს უხაროდათ.

სუვოროვი პეტერბულიდან ვენის ქალაქში გაეშურა. აქ ავსტრიის იმპერატორი და მთელი ხალხი აღტაცებით მიეგებნენ მას. იმპერატორმა ავსტრიის ჯარის ფელდმარშლობა უბოძა. ვენიდან იტალიაში წავიდა, სადაც საფრანგეთის ჯარები იყვნენ. მაგრამ საძაგელი გზები იყო. გზაზე სუვოროვის ეტლი მდინარეში გადავარდა და სუვოროვი კინალამ დაიმტვრა. როცა ამოიყვანეს, სიცილით სთქვა:

„არაუშავს რა, მხოლოდ ის მაწუხებს, რომ საეკლესიო ნოტები დამისველდაო“.

იტალიაში იმ დროს საფრანგეთს ასი ათასამდის ჯარი ჰყავდა, ჯარების უფროსებათ დარჩეული სარდლები იყვნენ. სუვოროვს კი ბევრათ ნაკლები ჯარი ჰყავდა. ხალხი იტალიაში სუვოროვს დიდი სიხარულით მიეგება და მისგან ელოდნენ შველას და განთავისუფლებას ნაპოლეონის უღლისაგან.

პირველი სარდალი რუსეთისა სუვოროვი.

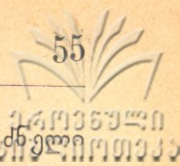
სუვოროვს უნდა გაედევნა იტალიიდან საფრანგეთის ჯარები, გაენტავისუფლებინა ეს ქვეყანა, გადაეცლო თავისი ჯარით ალპიის მთის მწვერვალი და შვეიცარიაში გადასულიყო, სადაც რუსეთის ჯარის მეორე ნაწილი ომობდა.

ამ ომში ისე ისახელა თავი სუვოროვმა, რომ მთელი ქვეყნისათვის ხელით საჩვენებელი შეიქნა და სახელი თვისი უკუნისამდის უკვდავი ჰყო. მან აქ ყოველი გაჭირება გამოიარა, ყოველი გვარი უძლეველი დაბრკოლება დასძლია და გამარჯვებული დარჩა.

ხუთი თვის განმავლობაში მიუდგომელ მთიან ადგილებში დაამარცხა საფრანგეთის საუკეთესო სარდლები, ოცდა ხუთი მაგარი ციხე აიღო, სამი ათასი ზარბაზანი და ორასი ათასი თოფი წაართვა მტრებს, თერამეტი ათასი მეომარი ტყვეთ ჩაიგდო ხელში და მთელი იტალია გაანთავისუფლა.

ქება-დიდება სუვოროვისა მთელ ქვეყანას მოეფინა, რუსეთისა და ავსტრიის იმპერატორებმა არ იცოდნენ, როგორ გამოეთქვათ თავისი მადლობა გმირი სარდლისთვის და რა ჯილდოთი დაესაჩუქრებინათ იგი. რუსთა მეფემ მიანიჭა მას ხარისხი იტალიის უუგანათლებულესი თავადისა.

მაგრამ სუვოროვის საკვირველი გმირობა მარტო ომებით არ დასრულებულა იტალიაში. მან მიიღო ბრძანება, გადაეცლო ალპიის მთების მწვერვალი და შვეიცარიაში მისულიყო. ეს კი ისეთი ძნელი საქმე იყო, რომ, სუვოროვის გარდა, ბევრი ვერავინ ასრულებდა. მთებში არც გზა იყო ხეირიანი, არც ხიდეები და გარდა ამისა მთები თოვლით იყო მოცული. ამას ისიც დაუმატეთ, რომ გზაზე ყველგან საფრანგეთის ჯარები იყვნენ ჩასაფრებულნი, რომლებიც მოსვენებით სიარულს არ აცლიდნენ რუსებს; ასე რომ ერთსა და იმავე დროს კიდევ უნდა ეომნათ და კიდევ უნდა ემგზავრათ რუსებს. გმირმა სუვოროვმა მაინც ყოველი დაბრკოლება დასძლია და, როგორც იყო, ავიდა ალპიის მწვერვალზე.

მაგრამ მწვერვალიდან ქვემოთ მოგზაურობა კიდევ უფრო ძნელი იყო. ზოგან სიარული რომ შეუძლებელი იყო, დაგორდებოდნენ ხოლმე რუსის სალდათები და ისე ჩადიოდნენ ქვემოთ, მინამ სადმე ფეხს არ მოიკიდებდნენ.

ამ საშინელი მოგზაურობის დროს რუსები მიადგნენ თვალუწვდენელ უფსკრულს, რომელზედაც ისეთი ხიდი იყო, რომ ეშმაკს გაუჭირდებოდა გასვლა და ამიტომაც ამ ხიდს მართლაც „ეშმაკის“ ხიდს ეძახდნენ. სუვოროვი არც ამ ეშმაკის ხიდს შეუშინდა. ფრანგების ჯარების სარდლებს ეგონათ, აქ კი უთუოთ ჩაიგდებდნენ ხელში სუვოროვს. კლდეებში ყველგან ჩასაფრებული იყვნენ საფრანგეთის მხედრები და ისე ესროდნენ რუსებს. ამას გარდა მთებში ისეთი ბურუსი იდგა, კაცი კაცს ვერ ჰხედავდა და თან საშინელი წვიმაც ასხამდა. რუსეთის ჯარის კაცებს სულ ერთიანათ შემოცვეთილა ჰქონდათ ტანისამოსი და ფეხთსაცმელი; არც საკმელი და არც სასმელი არ გააჩნდათ. სალდათები ხანდახან დაფარულათ დრტვინავდნენ. ერთხელ, ილაჯი რომ აღარა ჰქონდათ, უარის თქმაც დააპირეს წინ წასვლაზე, მაგრამ მოხერხებულმა სუვოროვმა გაათხრევინა საფლაფი და უბრძანა თავის ჯარს, ჯერ დამმარხეთ ცოცხალი და მერე რაც გინდათ, ის ჰქენითო. სალდათებმა რომ ეს გაიგონეს, მოიკრიფეს უკანასკნელი ღონე, გამხნევდნენ და წინ წავიდნენ.

ასე და ამ გვართა ყოველ გვარი დაბრკოლება სძლია სუვოროვმა და ბოლოს, როგორც იყო, მივიდა შვეიცარიაში, მუტენის ხეობაში.

მაგრამ აქ კიდევ უარესი საფრთხე მოელოდა სუვოროვსა და მის დაქანცულ ლაშქარს. დასვენება ვერც კი მოასწრეს, რომ გარს შემოერტყა სამოცი ათასი დარჩეული საფრანგეთის ჯარი. ამ ჯარის უფროსს გრენას ექვი არ ჰქონდა, რომ შეიპყრობდა სუვოროვს. მაგრამ სუვოროვი არც ამ განსაცდელს შეუშინდა. მან

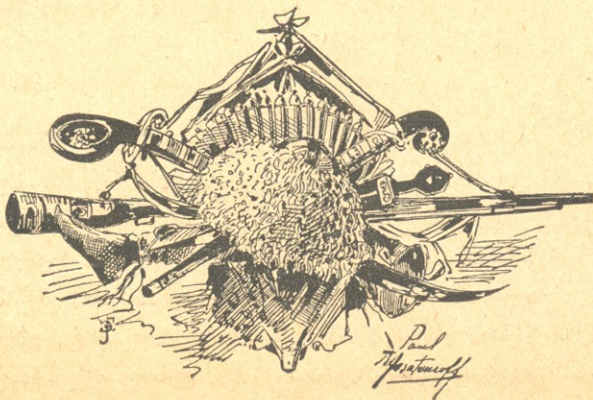
ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

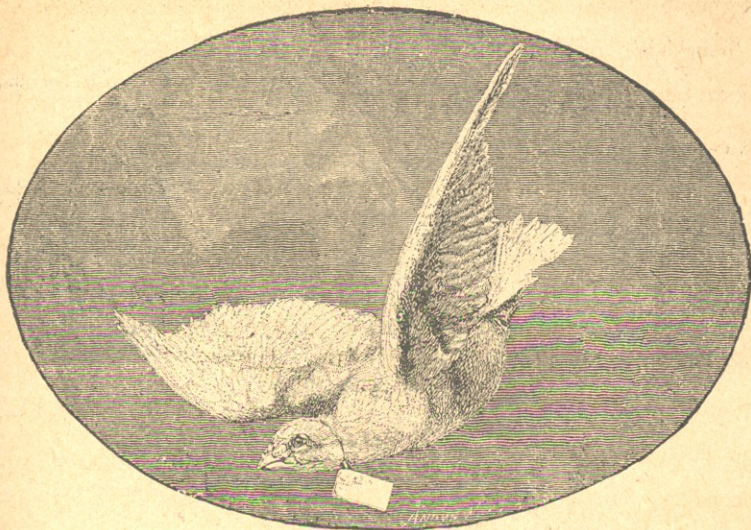
სახქაროთ თათბირი მოახდინა და გადასწყვიტა ეომათუხმად საფრანგეთის ჯარების რაზმები და თავი დაეღწიათ. მართლაც, გაიმართა სასტიკი ბრძოლა; სუეოროვი არა თუ დანებდა მტერს, პირ-იქით სძლია ისინი და თავისი ლაშქარი სამშვიდობო ადგილს მიიყვანა. ამის შემდეგ რუსებმა თავი დაანებეს ომს და სუეოროვს ბრძანება მოუვიდა იმპერატორისაგან, რომ რუსეთში დაბრუნებულიყო.

სუეოროვი ასეც მოიქცა. მაგრამ მოხსენებული ომის დროს გმირი სარდალი ძრიელ მოტყუდა და დასწულდა. როცა პეტერბურღში მოვიდა, ავთამყოფი იყო. აქ კიდევ უფრო იმატა მისმა უძღურებამ და 6-ს მაისს 1800 წელს კიდევ გარდაიცვალა. იგი იგლოვა მთელმა რუსეთმა და დიდის ამბით დაასაფლავეს სამების ლავრაში.

წელს 6-ს მაისს რუსეთმა დიდის აღტაცებით მოიგონა მისი გარდაცვალება და იღვესასწაულა. ის ეკკლესია, რომელშიაც სუეოროვი ლოცულობდა სოფელში ყოფნის დროს, დაარღვიეს, პეტერბურღში გადმოიტანეს რკინის გზით და იქ დადგეს. თან ძვირფასი ძველიც აუგეს თავის სახელოვან გმირს.

კ. წყალტუბელი.

ზატარა მკითხველების წერილები

ქ. თფილისი.

საყვარელო რედაქცია!

მე მივდივარ პარიზში. მე ვიყავი კრუჟოკში და ძალიან მომეწონა. იქ უკრამდა მუზიკა და ბავშვები თამაშობდნენ. იქ ძალიან ბევრი ვიმხიარულე.

თამარა ნიკოლაძე (8 წლისა).

საყვარელო რედაქცია!

როგორი კარგი კაცი ყოფილა გოგებაშვილი, მიტომ რომ ამდენი კარგი ამბები დასწერა. მე ძალიან მეწყინა რომ ინგლისელებმა აჯობეს ბურებს. ჩემი ძმის ამხანაგს ტუჩზე ხორც-მეტი ჰქონდა, საავათმყოფოში არ დაუძინებიათ, ისე მოჭრეს ის ხორც-მეტი, მაგრამ ისეთი გულადი გამოდგა ბავშვი, ხმაც არ-ამოუღია. ექიმი თოფურია გაკვირვებულია იმისი სიმამაცით. მე მყავს ერთი პატარა ამხანაგი, 8 წლისა ლევანი, იმას თავისი მიზეზით დიდი უბედურება და-ემართა; ერთ დღეს ძალიან ბევრი ხენდრო ჰკამა. მეორე დღეს გააცივა, მისცა

დიდი სიცხე, თავში აუვარდა და გული შეუწუხდა, ძლივს გადაარჩინეს მისი დედ მამა კინალამ ჯავრით დაიხოცნენ, ჯერაც ლოგინში წევს. მე აწი ბევრ ხილს არ ვკამ. თქვენც ამასვე გირჩევთ.

თამარა ტიკინაძე (8 წლისა).

სოფელი ხოვლე.

საყვარელ ჯეჯილის რედაქტორს.

მე ძალიან მიყვარს ჯეჯილის კითხვა. წავიკითხე ყველა მოთხრობები და ამბები. ყველაზე უფრო მომეწონა „მარო და მერცხალი“, „პატარა მეგაზეთე“, „ვანო და ჩიტი“ და „ფოფოს მასწავლებელი“. მე მყავს ტიკინი, რომელიც თვალეხსა ხუჭამს, იცის ჯდომა და დგომა.

ჯეჯილის მოსიყვარულე თამარო წერეთელი. (6 წლისა.)

საყვარელო რედაქტორო!

მე ჯერ პატარა ვარ და მარტო აკროსტიხი გამოვიცანი. პირველი ასოები ასე გამოდის. მისის თევა.

მასწავ. ქალ. საზ. სკოლის მოწაფე არჩილ ბაქრაძე. (8 წლისა)

ძვირფასო რედაქტორო

მე ძალიან გამეხარდა, რომ „ჯეჯილში“ ჩემი სახელი და გვარი ამოვიკითხე, რადგან ეს ჟურნალი ძალიან მიყვარს. უკანასკნელ ნომერში მე გამოვიცანი რებუსი, ზმები და შარადა.

თქვენი პატრვის მცემელი მასწავლ ქალ. საზ. სკოლის მოწაფე ირაკლი ბაქრაძე (10 წლისა)

დაწვიწყარო რედაქტორო!

სულ ყველაფერი მომეწონა ჩვენ საყვარელ „ჯეჯილში! უმეტესათ მომეწონა: გაზაფხული; კიდევ მომეწონა: გულ-დაკოდლილი ნატო, სამი ქურდი, პერში ფრენა... გინდაც ვერაფერი ქალი იყოს თამარა ნიკოლაძე, ქეთო ბაქრაძეს მაინც არ უნდა მიეყენებინა მისთვის შეურაცხყოფა

დიმიტრი დეკანოზიშვილი. (11 წლისა)

ქ. თფილიაი.

საყვარელო რედაქცია!

მე ძალიან მიხარია, რომ უეგზემნოთ გადავედი შემდეგ კლასში და არ გავხდი დასაცინი ჩემი ძმისა, რომელიც აგრეთვე უეგზემნოთ გადავიდა შემდეგ კლასში. მე მომეწონა მისის ნომერში „მცირე რამ სათხოვარი“, „მერცხალი“, „ჩვენი ერთგული მეგობარი“, „ყმაწვილების თვით-მოქმედება ამერიკაში“, „მოწყალე დიტო“.

თქვენი მოსიყვარულე „ჯეჯილის“ მკითხველი მარიამ კვალაიშვილი
(9 წლისა).

ქ. თფილისი

საყვარელ „ჯეჯლის“ რედაქციას.

მე წავიკითხე მისის „ჯეჯილი“ და მომეწონა შემდეგი ლექსები და მოთხრობები: „გულ-დაკოდილი ნატო“, „გულქანის დედოფლები“, „მცირე რამ სათხოვარი“, და უფრო „ყმაწვილების თვით-მოქმედება ამერიკაში“. ძლიერ კარგი იქნებოდა, რომ ჩვენშიაც იყოს ასეთი სასწავლებლები. „სამი ქურდი და“ ორგვარი ნატერა“ სხვა დაბეჭდილ წიგნებშიაც წამიკითხავს. მე ძალიან მიყვარს „ჯეჯილის“ კითხვა. თქვენი „ჯეჯილის“

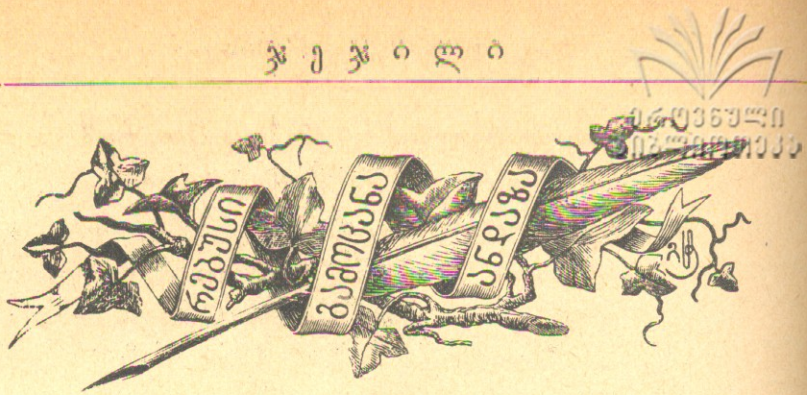
მკითხველი თამარა მაქავარიანი (12 წ).

დ. ცხინვალი

ჩვენო, ერდგულო, საყვარელო რედაქცია!

მე-5 ნომერში მომეწონა მერცხალი და მოწყალე დიტო, სხვა მოთხრობებ-საც არაუშავდათ რა, ბაჩანას „მდინარე მეტათ მშვენირათ იყო დაწერილი და გულქანის დედოფლებიც კარგი რომ იყო. რადგანაც მე დედოფლების უსტა ბაში გახლავართ, თ. რაზიკაშვილს მაღლობას ვწირამ, რომ გამამხიჯულა და ბევრი მაძინა. თქვენი მოსიყვარულე

„ჯეჯილის“ მკითხველი ოლა ქასრაძე (10 წლისა).

ს ა ლ ხ უ რ ი ლ ე ქ ს ი

(სადღეგრძელო, ჩაწერილი ლეჩხუმში ა. ხაბულიანისაგან).

გაცოცხლოს და გადღეგრძელოს,
 მოგცეს ადამის დღენია;
 წირვა-ლოცვა შეგეწიოს,
 სადაც იმოსოს ღვდელია.
 მტერი რომ წინ შეგეყაროს,
 კისერს წაავლო ხელია,
 გადმოაბრუნო, გაარტყა,
 ზურგზე აღინო მტვერია,

ა კ რ ო ს ტ ი ს ი

(წარმოდგენილი მ. ლელაშვილისაგან).

წყეულმა მტერმა ჩაიგდო ხელში,
 ქრისტეს მოყვარე და სათნო ქალი;
 ეუბნებოდენ: „ქრისტე უარ ჰყავ,
 თვარა მიიღე ტანჯვა მრავალი!“
 ეღიმებოდა მწარეთ ღმობიერს:
 „ვაჰ, ჩემს სიცოცხლეს, რას შევესწარი!

არა, მტარვალნო! თქვენა სცდებით, რომ
ნებით უარ ვყო, მე ქრისტეს ჯვარი!..“
დაატუსაღეს წმინდა არსება.
ექცეოდენ მას მეტათ საზიზღრათ;
დააგლიჯეს მთლათ გრძელი ნაწნაენი,
ორივე ძუძუ დააჭრეს მწარათ!..
ფერი დაჰკარგა, ხორცი ეწოდა,
არ უღალატა მაინც რჯულს, ენას!!
ლოცვებს ამბობდა წამების დროსაც,
ის შეჰყურებდა ვედრებით ზენას.

ს ნ დ ა ს ე ბ ი

(წარმოდგენილი დ. თომაშვილისაგან).

ჩემმა ტიკტიკა ენამა მევე გამარტყა ყბაშია.

ყვავს აფრენა უნდოდა და ხელის აქნევას უცდიდაო.

აფათმყოფი რომ მორჩება ექიმი შესძულდებოა.

ჩვეულებამ პანღური ამომკრაო.

გ ა მ ო ც ე ნ ე ბ ი

(წარმოდგენილი თ. რაზიკაშვილისაგან)

დედასა შვილი მოსტაცეს, ნორჩი ახლათა შობილი,
სადაც მივიდა იქ დახვდა თვით თავისივე ძმობილი.

სახლი ვიწრო, ჯალაბ დიდი,
 მეტათ ვიწროთ აგებული;
 ისარს გესვრის და არა გკლავს,
 განძია ღვთივ დიდებული.

ხუთნია ხუცურაულნი,
 ხუთნივ აგებენ ციხესა

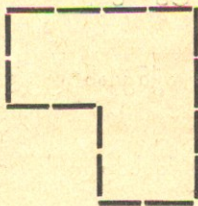
ჩქარა კამოსათქმელი.

(წარმოდგენილი თ. დეკანოზისაგან)

ქურდი ქულ თეთრა-გაქურდ გაქულ თეთრებულა.

უჯრების ამოცანა

(წარმოდგენილი ვანო თედოშვილისაგან)

მიუმატეთ ამ ნაირათ დაწყობილ
 წუმწუმებს კიდევ რვა ღერი წუმ-
 წუმა, რომ გამოვიდეს ამისივე მსგა-
 ვსი ოთხი თანასწორი ფიგურა.

ა ნ ა კ რ ა მ ა

(წარმოდგენილი მ. ლელაშვილისაგან).

პირველია უხილავი, მეტათ სწრაფათ იარება,
 მკზავრი მისგან შეწუხდება, რადგან მისგან მტვერი ღვება.
 მეორე კი სახლისათვის მდგმურებს მულამ გადახდება,
 ორივე ოთხი ისოთი ადვილათ დაიწერება.

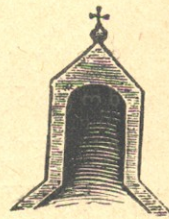
რ ე ბ უ ს ი

ჭიჭკლიანი
ოუე.

,
ო

ჭ

ს

,

წულის
ფართობი.

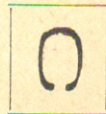

,

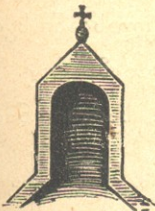

,

შე

,

,

,

ბ

ქ

,

№ V „ჯეჯილისა“

აკროსტიხი: მაისის თვეა.

გამოცანები: 1) ცვარი, 2) ბაყაყი, 3) ლაქი.

ზმა: ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, რაფიელ ერისთავი, შოთა რუსთაველი.

სიტყვის გამოცანა: ვაჟა ფშაველა.

უჯრების ამოცანა: თურაშაულის პატრონი ტყეში დედებს კუნელსა.

შარადა: ფაფა-ფარი-ფაფარი.

რებუსი: გულ ბორბოტს კაცსა ერიდე, ნუ გავლი მისსა მხარესა.

აკროსტიხი, გამოცანები, ზმა, სიტყვის ამოცანა, შარადა რებუსი და სხვა გამოიცნეს, თფ. სათავად. აზ. სკოლის მოსწავ. დიმ. დეკანოზიშვილმა, ცხინვალში: ოლა ქასრაძემ, ყვირილის ნორმ. სასწ. მოსწავლემ გრ. ჩხეიძემ, ბახვის ორკლასიანი სკოლის მოსწავლეებმა: სიმ. ჭანუყვადემ და დიმ. ჭანუყვადემ, ასკანის ორკლასიანი სკოლის მოწაფეებმა: ოლიმ. თალაკვადემ, სიო სეფერთელაძემ, რაჟ. ჩხარტიშვილმა, ვლ. ცქვიტინიძემ, კაბ. სარიშვილმა, სარდიონ ცქვიტინიძემ და პანტ. თალაკვადემ.

საემაწვილო ნახატებიანი ყურნალი

„ჯეჯილი“

წელიწადი მეთერთმეტი

გამოვა 1900 წელსაც თუეში ერთხელ იმავე ზრგ-
რამით, როგორცაჲ აქამდის.

ყურნალი „ჯეჯილი“ მიღებულია თფილისის საე-
ზარქიო და კავკასიის ოლქის სამოსწავლო რჩევებისაგან
სასწავლებლის სამკითხველთაში საკითხავათ.

ყურნალი „ჯეჯილი“ თფილისში დატარებით ღირს
4 მან. თფილისს გარეშე გაგზავნით 5 მან. ცალკე ნა-
მერი 50 კაპ.

ხელის მოწერა შეიძლება მხოლოდ წლით და ნახე-
ვარ წლით.

ხელის მოწერა მიიღება:

1) თფილისში— „წერა-კითხვის გამ. საზოგადოე-
ბის“ კანტელარიაში (Дворцовая ул. д. Груз. Двор.,
№ 101), და თვით „ჯეჯილი“-ს რედაქციაში (Арти-
ллер. ул. № 5, возлѣ Кадетскаго корпуса)

თოსტის ადრესი: *Въ Тифлисъ, въ редакцію
грузинскаго дѣтскаго журнала „Джеджили“.*